

I N H O U D

I

Blz.

Dec. 1984	Voorwoord voorzitter (M.G.H.Derks)	1
	De omslag	2
	Bij het eerste nummer	2
	Activiteiten Sectie Cultuur	3
	" " Natuurmon. en Kartografie	4
	De vloer in 't kribke	5
	De wet van Proserpina (F.G.v.Dijck)	6
	Mededeling (secr.O.C.G.L.)	10
	D'r Sjeng waar heej(D'r Sjroevdrieëner)	11
	Het wegwijk toekomst of verleden tijd? (ha.er)	12
	Bij de beek (J.W.v.Venrooij)	13
	Men zegt ??? (ha.er)	14
	Het archief (Mevr.Z.-t.E.)	15
	Verslag van de busexcursie van het O.C.G.L. naar kasteel Krickenbeck, Kempen en Xanten. (O.S.Kijl)	16
Mrt. 1985	Uitnodiging jaarvergadering	17
	Activ.sectie Cultuur en Archeologie	18
	" " Natuurm. en Kartografie	18
	Wij lezen voor U: "D'r Nol" de eerste 40-jarige jubilaris op de Laura.	19
	Redactienieuws.	20
	Westerholt per abuis Wentholt? (ha.er)	21
	De griep (D'r Sjroevdrieëner)	22
	Wist U	22
	Van wegwijk tot kapel. (ha.er.)	23
	Excursie O.C.G.L. Vuursteenmijnen Rijckholt, (J.Beckers)	25
	De nederzetting bij de beek.(J.W.v.V.)	27
	De beugelbaan en het spel (ha.er.)	30
	Brugstraat te Schaesberg. (J.W.v.V.)	32
Juni 1985	Van de redactie.	33
	Sectie Cultuur en Archeologie.	34
	" Monumenten en Kartografie.	34
	Verslag Jaarvergadering 3 apr.1985 door de secr.van het O.C.G.L.(O.S.Kujl)	35
	Sectie Dialect	37
	De ieëlend van de ganse welt(E.M.-C)	38
	Een urn vondst. (ha.er.)	39
	Ut Shpaanse shtrand. (E.M.-C.)	40
	Van wegwijk tot kapel deel 3. (ha.er)	41
	Schutterij deel 1 (L.Jans)	43
	Wist U dat	44
	Wegwijk "Aggen sjteene kruuts".(W.B.)	45
	Grafwijk. (ha.er.)	47
	Kapper.	48

Sept. 1985	Van de redactie.	49
	Sectie Dialect.	50
	" Cultuur en Archeologie.	50
	De literator Frans Erens kwam uit Schaesberg.	51
	Hoeve DE KAMP of HUIZE ERENS.	52
	De opgravingen in Voerendaal.(O.S.Kuijl)	54
	Heemkunde in Landgraaf.(van Dijck).	55
	Nujjenage (Mariet Henssen).	56
	Bomen.	56
	Van wegwijk tot kapel.Deel 4.(ha.er.)	57
	Van Iterson toren.(Wiel Beckers)	60
	Oproep: Algemene Ledenvergadering.	62
	Schutterij deel 2.	62
Dec. 1985	Van de redactie.	65
	Sectie Dialect.	66
	" Cultuur en Archeologie.	66
	" Natuurmon. en Kartografie	66
	Ekskursie - Trier. (E.M.-C)	67
	Verslag ledenvergadering op 15-10-'85 door secr.O.C.G.L., O.S.Kuijl	70
	Het interieur van't Spaans Kentje. (Mariet Henssen)	74
	Van wegwijk tot kapel deel 5.(ha.er.)	75
	Wat is Heemkunde?	78
	Gedicht (K.v.V.).	79
	Een oud-politieman vertelde ons...	80
Maart 1986	Van de redactie.	81
	Sectie Dialect.	82
	" Natuurmon.en Kartografie.	82
	" Cultuur en Archeologie.	82
	Ut bakkes. Van D.Janssen.	83
	Het kruis in de Banistiek en Heral- diek deel 6. (ha.er.)	85
	"Tietz-op!"	89
	Vuursteen gevonden.	90
	Mededeling van onze secretaris.	90
	Sjweëgelsopper. (Wiel Beckers)	90
	Kegelen. (ha.er.)	92
	Verslag van de ontmoeting van heem- kunde en aanverwante verenigingen op 14 dec. 1985 te Nieuwstadt.	95
Juni 1986	Van de redactie.	97
	Sectie Dialect.	98
	" Archeologie en Cultuur.	98
	Ózze gaad.	99
	Der kiësheboom.	100
	Excursie (Zand en steenfabriek Nie- velstein).	101

	Het kruis van Yanetta.	103
	Bijzondere bomen op Strijthagen.	106
	D'r Schillings Piet, 40 j. ondergronds.	109
	Schuumke trekke.	110
Sept. 1986	Kakert 1936-1956.	111
	Van de redactie.	113
	De vier kruisen van Alsdorp. (ha.er.)	114
	Culturele uitwisseling tussen de beide	
	Limburgen. (F.G.v.Dijck)	118
	Burg Rode Herzogenrath. (A.J.de Haan)	125
Dec. 1986	Wie twee aren.....	128
	Van de redactie.	129
	Sectie Natuurmon. en Kartografie.	130
	" Dialect.	130
	" Archeologie en Cultuur.	130
	Verslag Jaarvergadering.	131
	Leef Herrgötje (E.M.-C.)	136
	Ideetje.	136
	Gewang. (ha.er.)	137
	Vloekje.	140
	Recept nonnevótte. (Wiel Beckers)	141
	4 Acrostichons. (Mariet Henssen)	142
	J.A. Daniëls. (ha.er.)	143
	Strijthagen. (W.B.)	145
	Geneeskunst. (Wiel Beckers)	145
	Excursie naar Alden Biesen. (W.B.)	148
Mrt. 1987	Van de redactie.	149
	Sectie Dialect.	150
	" Archeologie en Cultuur	150
	Vrije tijd vroeger. (Wiel Beckers)	151
	Excursie.	152
	De oplossing.	153
	Genealogie. (O.S. Kuijl)	154
	Tekening.	155
	Pottenbakkersoven. (W.B.)	156
	't Hobbelpoed. (Mariet Henssen)	156
	3 Acrostichons. (Mariet Henssen)	157
	Wim Pelzer exposeerde in U.o.W.	158
	Meerjaren-programma Monumenten	160
	Splinterkes oecht ee aod duëske.	
	(Biechte). E.M.-C.	160
	Kinderspelen uit vroeger tijd.	161
	Excursie Rolduc. W.B.	164
Juni 1987	Van de redactie.	165
	Sectie Genealogie	166
	" Archeologie en Cultuur.	167
	" Dialect.	168
	Weë kank ut nog? H.R.	169
	Vuërjoar. H.R.	169

	Excursie naar Aken. (W.B.)	170
	Oude ambachten	171
	De metselaar	172
	De timmerman	
	De bakker	173
	De kleermaaker	
	Sigarenfabriek Sumatra. (Elly Janssen-Jurgens)	174
	Zuémere. (Mariet Henssen)	176
	Wat e weër. (E.M.-C.)	177
	Dierentaal.	178
	Goed gereedschap is..... . (ha.er.)	179
Sep. 1987	Van de redactie.	181
	Overval. (Pol Verbeeck)	182
	Romeins gebouw. (W.B.)	183
	Pannkeuk. (E.M.-C.)	184
	Urnenveld gevonden. (W.Beckers)	186
	Sectie Genealogie. (M.Heijen)	187
	Sectie Dialect. (E.M.-C.)	
	De Glazenmaaker.	188
	De Lootgieter.	
	De Schrijnwerker.	189
	De Schuiermaaker.	
	Familiekroniek. (Elly Janssen-Jurgens)	190
	Beloningen.	191
	Kinderspelen en Vacantie. (ha.er.)	192
	Excursie naar Maaseik. (O.S.Kuijl)	194
	Wist U dat..... .	196
	Van de redactie.	197
Dec. 1987	Sectie Genealogie. (M.Heijen)	198
	" Archeologie en Cultuur. (W.B.)	199
	" Natuurmon. en Kartografie.	200
	Onze Nederl.taal. (ha.er.)	201
	Préhistorische vondsten. (W.B.)	203
	Grafheuvels. (W.B.)	203
	De Bezemmaaker.	204
	De Mandenmaaker.	
	De Zeevemaaker.	205
	De Stoelenmaaker.	
	Huisslachten. (Wiel Beckers)	206
	Tekening betr.Kerstmis. (Ad de Haas)	212

H.A.J. Dortants
Eygelshovenerweg 25
6374 KB LANDGRAAF NL
Tel. (45-31531)

BULLETTIN

Oudheidkundig Cultuurhistorisch Genootschap Landgraaf

December 1984

1e Jaargang

VOORWOORD.

De belangstelling voor het verleden is de laatste jaren enorm gegroeid, waarbij de interesse voor de eigen streek een belangrijke plaats inneemt.

Een uitvloeisel van deze interesse is de beoefening van de geschiedenis in breder verband, georganiseerd in genootschappen met een eventueel daarbij behorende periodiek.

Bij sommige publikaties van verscheidene genootschappen zijn de grenzen tussen "amateur" en "vakman" aan het vervagen. Een ontwikkeling die, indien men zich en dat is belangrijk, aan de regels van het "wetenschappelijk spel" houdt, toe te juichen is.

Is ook de historicus niet een door enthousiasme gedreven liefhebber?

Het hier voor U liggende eerste bulletin van het O.C.G.L. wil geen uitgave van historici voor historici zijn, zelfs niet voor amateur-historici. Het ligt in de bedoeling de geïnteresseerde over z'n eigen streek en regio te informeren en misschien bij de nog niet geïnteresseerde interesse te wekken.

Deze uitgave, die hopelijk de eerste van een serie kwartaalperiodieken zal zijn, pretendeert niet een volledige en chronologische behandeling te geven, doch zal een thematische en exemplarische opzet hebben; informatie in de vorm van artikelen over verschillende gebieden van verschillende aard.

Naast het scheppen van een faciliteit behorend bij het lidmaatschap van het O.C.G.L. is het duidelijk een tegemoetkomen aan de gegroeide interesse, waarbij tevens een breder publiek bereikt kan worden, met als doel: de kennis van en de betrokkenheid bij z'n eigen streek te bevorderen en te vergroten.

M.G.H. DERKS
Voorzitter

DE OMSLAG.

De omslag geeft aan dat onze Heemkunde vereniging met name Oudheidkundig Cultuurhistorisch Genootschap Landgraaf haar opgedane metenswaardigheden of mededelingen als het ware per bulletin huis aan huis zou willen uitdragen.

De mondvolle gehele benaming O.C.G.L. geeft daarbij aan dat haar belangstelling uitgaat naar het uitgebreide arsenaal van ons Heem in de vorm van zowel de oude als nieuwe tijd.

Deze uitbreidheid, van alles wat is of was, strekt zich dan ook uit over onze gehele gemeente of gemeenschap, welke we terugvinden in de beknopte opsomming der buurt-gemeenschappen.

Bekijken we ons gehele gebied, dan zal men zeer zeker hier of daar bekoord worden door ons nu nog sporadisch aanwezige landschap, afgewisseld door monumenten of moderne bouwwerken alleraard tot ruïnes toe zoals de achtergrond aangeeft.

Hopelijk mogen we de zon door het wolkendek laten doorschijnen om de aangegeven gehuchten eens nader te belichten.

BIJ HET EERSTE NUMMER.

Hier het eerste nummer van ons Bulletin. Een vreemde tijd om nu hiermede voor de dag te komen, maar wij dachten; Beter laat dan nooit. Wel vinden wij het jammer dat dit eerste nummer in een sterk beperkte oplage gaat verschijnen. Maar gezien de beperkte middelen.....

Ook vragen wij ons af wat er zoal in zo'n Bulletin geplaatst moet worden. Gaarne zouden wij daarom op- of aanmerkingen (in opbouwende zin) over inhoud en uitvoering willen ontvangen. Ook zouden wij graag enkele vaste medewerkers willen die ons wat copy bezorgden.

Als het wat lang is dan doen we het in gedeelten want "wordt vervolgd" spoort de leden aan om elke uitgave te bewaren en dan bedrijven ze heemkunde. Verzamelen en bewaren is iets dat in onze vereniging heel veel gedaan zal worden. Momenteel is het al zo ver dat enkele leden verzuchten; "Hadden we maar alvast een archief voor het bewaren van allerlei boeken, tijdschriften, knipsels, enz. enz. Niet alleen ruimte voor een archief is belangrijk, ook een plaats waar we andere dingen kunnen bewaren, kunnen opslaan, kunnen tentoonstellen. Er beginnen belangrijke stukken binnen te komen b.v. oude landbouwwerktuigen, urnen, houtsnijwerk, enz.

ACTIVITEITEN SECTIE CULTUUR.

Zoals u weet is onze Heemkunde vereniging Landgraaf opgedeeld in sectie's.

Onze sectie Cultuur houdt zich naast Cultuur o.a. bezig met Archeologie. Dit is heel erg nodig, omdat in de gemeente Landgraaf heel veel oudheidkundige zaken gevonden zijn en nog te vinden zijn.

Al deze vindplaatsen moeten gelocaliseerd en geïnventariseerd worden.

Onze sectie komt elke maand minstens een maal bij elkaar. In principe elke eerste Donderdag van de maand in het gebouw van "Sport, Jeugd en Cultuur" aan de Heigank te Nieuwenhagen. Aanvang 19.30 uur.

Iedereen die interesse heeft voor heemkunde is welkom.

Aan ieders hobby wordt aandacht besteed en dikwijls krijgt men bij ons waardevolle gegevens.

Het kan ook gebeuren, dat u bij ons mensen met dezelfde hobby aantreft.

Zo worden nog mensen gevraagd met interesse voor alles wat met steenkool-mijnbouw te maken heeft.

Verder met interesse voor het Limburgs dialect enz.

Naast onze maandelijksse bijeenkomst hebben we ook activiteiten naar buiten. Natuurlijk gaan we geregeld naar de beschermde monumenten en andere interessante archeologische plaatsen.

Grote successen waren ook het bezoek aan Xanten,

Krickenbeck en het archief in Kempen.

Ook de Wormwandeling vlak over de grens in Duitsland was onvergetelijk.

Verder worden er geregeld lezingen gehouden over onderwerpen waar de leden voor vragen.

Zeer voornamelijk is het contact met allerlei instanties.

Ik denk hierbij niet in de eerste plaats aan Landelijke en Provinciale contacten, die redelijk te noemen zijn, maar vooral met de mensen van de gemeente Landgraaf zelf.

Met enkele instanties loopt het contact en de samenwerking prima. Graag zouden wij het vertrouwen en de waardering van iedereen willen hebben.

Veel te veel is in het verleden op archeologisch gebied verloren gegaan, dat met een beetje goede wil behouden had kunnen blijven.

Mensen, die hun eigen geschiedenis niet kunnen of willen kennen, zijn een volk zonder cultuur.

Draal dus niet en meld u als lid bij onze Heemkunde Vereniging.

Sectie Cultuur.

Op 9 Mei 1983 vond de eerste bijeenkomst plaats van onze sectie. Die groep enthousiastelingen, inmiddels uitgegroeid tot een 20-tal dames en heren beseften wel de veelzijdigheid van de taak, die zij op zich genomen hebben. Achteraf bezien blijkt juist die veelzijdigheid geleid te hebben tot een gevarieerde, nuttige tijdspassing.

In die eerste periode werd het piekeren en plannen gelukigerwijze afgewisseld met excursies en wandelingen in onze o zo wonderschone omgeving met in het kader van heemkennis zo vele merkwaardigheden.

Wij denken met veel plezier terug aan de wandelingen in de bossen rond Abdissenbos, rond Strijthagen mede in verband met de inventarisatie van bomen, naar de Rimburgerbossen, de Dorpstraat en het Wormdal, naar de Feldbiss in de Brunsemerheide en de Heihof; aan de excursie zoals het avondlijke bezoek aan "Nonke buuske" nabij Schinveld, naar de vuursteenmijn in Rijkholt; naar de tentoonstellingen "Archeologische vondsten uit de Romeinse tijd" te Maasbracht of naar "Energie uit eigen bodem" in het archeologische Museum te Heerlen, naar de excursie naar het slot van de Graaf van Schaesberg "Kriekenbeck" met de zo deskundige rondleiding door Kempen en het bezoek aan het archeologisch park in Xanten.

Daarnaast werd ons enig begrip voor heemkennis bijgebracht door het bijwonen van lezingen zoals "Het ontstaan van de Petrus en Paulus parochie", Archeologisch onderzoek in Limburg, "Een kuise benadering van moeder aarde" oftewel geologie in verband met heemkennis, het inmeten, intekenen van merkwaardigheden en vondsten in coördinaten op topografische kaarten.

Voorts is men doende met een onderzoek naar grensstenen van de voormalige gemeenten welke thans de gemeente Landgraaf vormen; werd medewerking verleend aan het kwartetten-spel van en voor Landgraaf, aan het bijeenbrengen van archeologische voorwerpen waarvan een gedeelte werd overgebracht naar vitrines in het Bestuurscentrum van Landgraaf. De ontwikkelingen van de plannen in en rond Strijthagen werden gevolgd en betreurd.

Vanaf Mei 1983 heeft onze sectie, al zoekende naar een goede aanpak om informatie over Landgraaf te verwerven en vast te leggen een nuttige maar ook prettige tijd beleefd waardoor de sectie iets duidelijker beseft welk werk nog verzet dient te worden.

Onze sectie komt de eerste maandag van elke maand bijeen ten huize van de heer C. Verbunt, Kempkensweg 2 te Schaesberg. Belangstellenden zijn van harte welkom evenzeer voor deelname aan de bij heemkennis behorende wandelingen en excursies.

Heemkunde vergt de steun van een ieder die trots en blij is in deze contreien te mogen werken en wonen

Wij lazen voor u.

DE VLOE IN 't KRIPKE.

Wie Jozef en Maria van Nazareth noa Betlehem ongerweg
woar, koam d'r ingel Gabriël vanout d'r hiemel nog ins
gauw kieke of in d'r stal van Bethlehem och alles in
orde woar.

Mit schrubber en schroeploemel wool hea alle ongesiefer
zo vlot wie meugelik out der stal han.

Stel dich vür dat Maria zich veurtiedig verschrok went
heur ing moes vur de veut zow loope.

Alling der os en der eazel die darvete blieve.

Geschroept en gestapt mit der fransse slaag woar der
Gabriël flot veadig, mar ee dink houwe doch vergeate,
want op der boam van de krip verstoake in ing streu-
oor loog ing vloee te sloape.....

Wie noe 't wonger gebeurt woar en 't kriskink op 't
streu in de krip loog koame de ingelkes kieke en ze
hoole 't nit oet van vreüt, ze fladderde wie inne swerm
doeve onger 't daak, zodat 't streu opvloog out de krip.

Durg dat spektakel woar de vloee wakker gewoede en wie
ze zoog wat gebeurt woar kreeg ze mit de angst te doa.
Want ze dach dat ze wie gewoelijk achter heur a zoote.
Ze sprong van hot noa haar durch de krip en probeerde
van alles um voet te koome. Es letste en in der uterste
noat verstook ze zich bei 't kink in 't oer.

"Vergeaf mig Heer" flusterde ze, "mar ich kan nit anges,
ze maake mig va kant went ze mig gewaar weade. Ich wil
euch nit lang lestig valle en bin e zou wer voet.

Lot mich mar ins prakizere wie ich 'm dat mot a lekke".
Ze keek ins ronk en how al gow d'r plan gemakt.

"Loester Heer" zag ze "went eur uch effe stil hot dan
kan ich mit alle geweld springe en der kaale kop van
sint Jozef hoale en van doa bin ich wal flot op de
vinsterbank en dan weet ich wal voet te koome".

"Spring mar" zag 't kink "ich hot mig wal stil".

Wie de vloee zich veadig makde vur te springe, kos ze
och niks dra doa dat ze 't kink in 't oer kietelde.

Op dat moment keek Maria en reep gans gelukkig op der
ingedoazelde Jozef; "Kiek ins 't kindje laagt och al"

DE WET VAN PROSERPINA.

Apart is de sfeer waarin wij leven in de donkere dagen tegen het einde van het jaar. Vrijwel niemand kan of wil zich eraan onttrekken en als we ons afvragen wat die aparte sfeer nu eigenlijk inhoudt, dan kunnen we dat maar moeilijk onder woorden brengen. Is het de donkerte om ons heen? Of leven we naar iets toe? Heeft het misschien iets van beiden? De zon die ons deze zomer bepaald niet verwende, maar ons in de herfst verrukkelijke taferelen bood in de prachtige tinten van bomen en struiken; die ons nog in november dagen schonk, waarop wij ons in de lente konden wanen, zij trekt zich langzaam maar zeker terug. Wij weten dat de winter op komst is, maar dat spoedig het licht weer zal komen. Zo leven wij op de grens van herinnering en verwachting. Onze woning sieren we op met groen en straks gaan we vele lichten ontsteken. We zien reeds uit naar dat licht en het is alsof wij beseffen dat licht en groen iets met elkaar te maken hebben. Naarmate het zonlicht ging kwijnen, kwijnde buiten ook het groen, maar in de oksel van het stervende blad weten we reeds de knop aanwezig, waaruit zich straks, wanneer het licht weer wint, nieuw groen zal ontvouwen. In huizen en kerken worden groene kransen gehangen, getooid met licht. Op elk der zondagen van deze advent komt er een lichtje bij, totdat straks het volle licht zal zijn gekomen en de mensen feest vieren om de komst van het Licht.

Wij leven in het gebied waar het winterkale loofhout van nature de boventoon voert maar massaal hebben we wintergroene gasten geïntroduceerd, zoals grove den, fijnspar, zilverden en douglas. De meeste mensen kunnen ze niet of nauwelijks onderscheiden, maar iedereen kent de Kerstboom, ook al weet hij niet dat het vrijwel steeds de fijnspar is die daarvoor dient, althans in onze streken. Elders, b.v. in Duitsland, is het in hoofdzaak de zilverden, der Tannenbaum. Maar ook douglastakken sieren onze huizen. In winkels en op pleinen vinden wij zelfs hele douglasbomen, rijk versierd met lichtjes. Intiemer is de hulst met zijn vlammend rode bessen en nog stemmiger misschien de maretak of mistletoe. Zoals wij in het Kerstfeest iets zien van een gekerstend feest van de midwinterzonnenevende, zo is er ook in het gebruik van al dit groen iets terug te vinden uit oeroude, vóór-christelijke tijden. En verder kunnen we afdalen in het rijk der sagen, totdat wij belanden in de onderwereld, het rijk van Hades en zijn geschaakte gemalin Perséphone, door de Romeinen Proserpina geheten. Maar eer we in dat rijk der duisternis worden toegelaten, moeten wij het bos in. Daar zit verborgen in een donkere

boom een gouden twijg, gewijd aan de godin der onderwereld. Deze twijg snijden wij uit de boom. WANT ZO HEEFT PROSERPINA HET BESCHIKT, dat het aan niemand is gegeven haar rijk te betreden, tenzij deze gouden twijg geplukt heeft. En deze twijg is de mistel, meestal MARETAK genoemd. De Romeinen noemden hem reeds bij de huidige botanische naam *Viscum album*, de witte mistel. Groot is de invloed geweest van de Griekse en Romeinse cultuur in heel Europa en ver daarbuiten. Sterk ervaren wij die in de taal en de zeden van de Keltische stammen in Gallië en Brittannië en bij de Germanen. Opmerkelijk is, dat ook in de riten en de cultus van deze volkeren de maretak een rol speelt, een magische rol. Het is echter zeer wel mogelijk dat deze gebruiken inheems zijn geweest en uit reeds veel oudere tijd stammen.

Hoe het zij, bij de Galliërs (Kelten) sneed de priester, de druïde, bij het begin van het jaar met een gouden sikkel de maretak (een heilige plant) uit de heilige eik. De twijg werd opgevangen in een wit laken. Het Engelse gebruik, met Kerstmis 'n paar takjes van de mistletoe aan de lamp te hangen, is terug te voeren tot het oud-Keltische ritueel. Volgens de Germaanse sage werd Balder, de jonge, stralende god, lieveling van alle andere goden, gekweld door boze dromen, die naderend onheil voorspelden. De goden besloten alle dieren en planten de eed af te nemen, deze god niet te schaden. De maretak wordt per ongeluk overgeslagen. De jaloerse god Loki plukt snel een maretak, drukt die in de hand van de blinde god Höd of Hödur; deze werpt hem weg, veranderd in een speer, die Balder dodelijk treft.

En nog in onze taal vinden wij iets terug van de magische kracht van de maretak. De naam maretak zelf wijst erop, want MAAR betekent boze geest, heks of toverkol. We vinden dit woord terug in nachtmerrie (nachtmaar), een angstige droom, in het volksgeloof toegeschreven aan de maar of boze geest. In het Zuid-Nederlands bedoelt men met de uitdrukking "door de maar bereden worden" hetzelfde als "een nachtmerrie hebben". Het Franse woord voor nachtmerrie of nachtmaar is *cauchemar*, van het oud-Franse *cauquemare*, dat toverkol betekent.

Een nachtmerrie heeft dus niets te maken met een nachthengst of een daghit, maar wel met de maretak. De Galliërs beschouwden de mistel niet alleen als heilig, maar ook als een geneesmiddel tegen alle kwalen. Zij zochten speciaal de zgn. eik-mistel, de maretak, voorkomend op eik, wat vrij zeldzaam is. In de Middeleeuwen wordt hij aanbevolen tegen borst- en keelpijn en nog geldt zijn sap in de homeopathie als geneeskrachtig tegen duizeligheid, krampen en vallende ziekte.

Viscum album (maretak) behoort tot de familie der Loran-

thaceeën. Deze familie kent zo'n 1400 vertegenwoordigers op aarde, vooral in tropische en subtropische gebieden. De maretak is tweehuizig, dus man en vrouw leven gescheiden; op één plant komen of alleen mannelijke of alleen vrouwelijke bloemen voor. Deze gaan reeds vroeg in het voorjaar open, ze zijn geel-groen en vallen nauwelijks op. Ze zijn geurig en bevatten honing. De mannelijke bloemen zijn aanzienlijk groter en sterker geurend dan de vrouwelijke. Maar er schuilt raffinement achter die eenvoud der vrouwtjes. Als een bij of vlieg, belust op nectar, een vrouwelijke bloem bezoekt, is de kans groot dat zij daarvoor reeds bij diverse mannelijke bloemen heeft gesnoept. Aldus komt de vliegende bode in de bruidskamer binnen met het visitekaartje van de bruidegom: klonten stuifmeel waarin ze is gehuld. De stuifmeelkorrel doet zijn werk: tegen het einde van het jaar pronkt het kleine vrouwtje met witte bessen, ter grootte van een erwt, die er onschuldig uitzien, maar toch (voor de mens) giftig zijn. In dat late seizoen zijn de vruchten van vele andere bomen en planten reeds verrot of geplukt. Ook de insecten zijn schaars geworden.

Diverse vogels komen nu begerig op de maretak-pareltjes af, vooral de Grote Lijster. Aan die snoeperij ontleent deze trekkende zanger zelfs zijn naam: *Turdus viscivorus*, d.w.z. de mistelbes-verslindende lijster. Hij perst het slijmachtige vruchtvlees los van het harde zaadje. Dit steenachtige geval wil hij kwijt uit zijn snavel, maar hij vergist zich: hij heeft te maken met de maretak, die ook vogellijm wordt genoemd. Het zaad zit vastgelijmd aan de snavel. Kwetterend vliegt onze minstreel naar de volgende mare-burcht. Om er netjes uit te zien bij zijn entree veegt hij onderweg zijn vettige snavel af aan een boomtak. Het zaad zet zich daarop vast en als de omstandigheden gunstig zijn, zit straks de "veegboom" met een mee-eter, een dure en langdurige gast. Mee-eter

is de maretak inderdaad, maar geen pure woekeraar, geen parasiet-pur-sang. Wat is eigenlijk een parasiet of woekerplant? Het Griekse woord parasiteo betekent: ik eet bij iemand; dat gaat op kosten van de gastheer. Parasieten zijn planten die leven ten koste van andere levende organismen of van door hen zelf gedode organismen. Een pure parasiet is b.v. de wortelzwam of dennenmoorder, welke leeft ten koste van de levende boom, tot ernstige schade of zelfs onder-

gang van die boom. Zo bont maakt onze mistel het niet.

De maretak schiet wortel zowel op loof- als naaldbomen, vooral op takken of stamdelen die een weke, saprijke bast hebben met slechts een dun en teer kurkweefsel. Bij ons komt hij hoofdzakelijk voor op populier, appel, peer, linde, meidoorn, acacia en lijsterbes. Elders ook op andere boomsoorten, b.v. zilverden en (zelden) op eik. Zijn wortels (haustorien d.w.z. putters geheten) dringen door tot in de cambiumzone van de boom, gele-gen tussen bast en hout, de laag waarin de neergaande voedselstroom zich beweegt. Hij onttrekt hieraan water en voedingszouten (mineralen), maar voor de rest zorgt hij zelf voor de kost. In tegenstelling tot de zuivere parasieten heeft deze half-parasiet nl. bladgroen in zijn twijgen en bladeren. Dit bladgroen of chlorophyl bereid uit het "geleende" water en uit het koolzuurgas dat via de huidmondjes wordt opgenomen, een enkelvoudige suiker. De koolhydraatvoorziening komt dus goed-deels uit eigen keuken, terwijl de gast bovendien slechts weinig water aftapt, want zijn bladeren zijn leerachtig als hulst en verdampen slechts weinig. Maar zijn gastheer, de boom, groeit in de dikte en de gast zou op 'n droogje komen zitten als zijn wortels op de plaats rust bléven. Zijn boorwortels hebben echter ho-rizontale vertakkingen in de bast, vandaaruit gaan weer zgn. duikers dieper de boom in. Om in de voedings-baan (het cambium) te blijven houdt hun lengtegroei ge-lijke tred met de diktegroei van de voedsterplant, i.c. de boomtak. Zo weet de gast zich in leven te houden: hij kan uitgroeien tot een knaap van 0,5 à 1 m, soms wordt hij aanzienlijk groter. In Nederland komt hij wordt hij meeste voor in Zuid-Limburg en in Groningen (Blijham); U ziet: les extrêmes se touchent. (De uitersten raken elkaar)

Reist men van Parijs naar het noorden (omgekeerd mag ook, mits U terugkomt), dan ziet U in de talloze populieren zeer veel maretakken. Op het eerste ge-zicht denkt U aan vogelnesten, maar bij nadere beschouwing valt het U op dat ze groen zijn. Ze lijken veel op heksenbezems, zoals men die aantreft b.v. in berken of grove dennen. Noord-Frankrijk is inderdaad vermaard om zijn maretakken. De vrouwtjes, d.w.z. de besdragende planten, staan het meest in de gunst, al zullen zij wel niet meer met een gouden sikkels worden afge-sneden en in een wit laken worden opgevangen. Natuurlijk wel met

Maretakken op een wilde appelboom

discretie en zorg. Want straks moeten zij prijken in Uw huis, bij het Kerstdiner, omstraalt door zijn talloze lichtjes. Feest zal het zijn om het Leven en het Licht, dat eens op aarde kwam op een dag, die nog steeds voortduurt. De afgesneden maretak zal spoedig verdorren, hij kan slechts blijven bestaan, zolang hij verbonden is met de levensader van zijn levensboom.

F.G. van Dijck.

MEDEDELING.

De secretaris van het O.C.G.L deelt mee dat er een brief ontvangen is van de Stichting voor de Nederlandse Archeologie betreffende de mogelijkheid dat amateur archeologen zich in z.g. instructie-opgravingen (verder) kunnen bekwamen in de opgravingstechnieken.

Voor de jaren 1985, 1986 en mogelijk ook 1987 is een opgravingsobject beschikbaar voor instructie en training van leden van amateur-archeologische verenigingen.

Het betreft de Romeinse villa te Voerendaal in Zuid-Limburg waar het R.O.B. onder leiding van drs W.Willems en drs. E.Milikowski voornemens is op te gaan graven.

De opgraving zal per 1 December 1984 beginnen.

De instructie vindt plaats in de vakantieperiode in Juli en Augustus 1985, steeds in een wekelijks programma waaraan diverse vakarcheologen mee zullen werken.

Per week kunnen 15 à 20 deelnemers geplaatst worden. Afhankelijk van de belangstelling worden 2 of 3 van dergelijke instructie-weken georganiseerd.

Leden van onze vereniging die kennis en ervaring op willen doen kunnen aan deze opgraving deelnemen en zich voor 15 December 1984 opgeven bij de secretaris van het O.C.G.L.

O.S.Kuyl
Secretaris O.C.G.L.
Sportweg 3 Schaesberg
Tel. 311320.

D'r Sjeng woar in d'r Landgraaf um 't nuj politiebureau van de groonk te helpe. Koste noch mujte zunt gesjpaard um zoe good meugelig vuur d'r daag te kome.

't Ganse besjuurscentrum sjoong vol mit blomme. Ooch de bonbons mogte d'r zieë en 't nuj servies. Zelfs inne nujje WC busjtel koeët d'r vanaaf.

Giderinne deë get te zage houw, of meënet dat heë get te zage houw, woar vertroane. De sjiekste klejer houw me zich aa-gedoa, um mar zoe gunstig meugelig op te val-le. Me kan noeëts wieëte.

Ooch in d'r Kamp woar 't geweldig. 't Graas en de beum woare aafgedoa. D'r kiosk woar opgezat en de harmonie moeët vuur de nuëdige sjtiemoeng zörge. Beej die harmo-nie is d'r Sjeng vreuger ooch geweës. Heë goong doew al alling drop oet, um punte vuur 't corps te zammele.

De luuj in de buurt van d'r Kamp woare ooch ingelane.

Dat me d'r promotor van de zelfsjtendige geminde Land-graaf bouw vergeëte houw oet te nuëdige, och dat kan ge-buëre.

Erger is evvel, dat deë Sjeng extra eraaf is motte kome um te zage dat de onroerendgoed-belasting umhoeëg kin.

Dan koeëte vuur ooch ee nuj besjuurscentrum bowe.

Huij doa da noe ginne van d'r road zelf op kinne kome?

Mar de hoofdzaak is, dat de here wer ins lekker gratis gegeëte hant. En um uch gerust te sjtelle; Alle "tafel-dames" zint noa 't diner wer noa hunne ege sjroevedrieë-ner truuk gegange.

D'r Sjroevedrieëner.

HET WEGKRUIS TOEKOMST OF VERLEDEN TIJD ?

De geschiedenis van het wegkruis gaat terug tot in de Germaanse tijd, n.l. een kruising van wegen was de gevaarlijkste plaats waar demonen hun geheimzinnige krachten op niets vermoedende passanten pleegden uit te oefenen. Om deze geesten nu gunstig te stemmen werden offerplaatsen aangelegd, die men wederom tegen blikseminslag en dergelijke trachtte te beschermen door er een linde bij te plaatsen. Deze linde symboliseerde de schutsgeest van de gemeenschap en bakende tevens hun gebied of territorium af, dit als voorloper of oorsprong der latere grenssteen.

Als oriëntatie-punt waren deze offerplaatsen met de daarbij passende begroeiing uitermate geschikt voor de reizende bevolking.

Met de komst der Christenen moesten deze offerplaatsen wijken om voor hetzelfde doel plaats te maken voor kruisen. Ook nu wederom ter plekke waar wegen zich kruisten, ditmaal bedoeld als devoot herkenningpunt, aannemende dat men hiermede het gevaar op deze punten kon bezweren.

Dat later door anders denkenden het gehele kruisbeeld met offerplaats en alles wat met godsdienst te maken had moest verdwijnen, is beter bekend onder de naam geloofsvervolgung of verbod met de daarbij gepaard gaande beeldenstorm of verniel-woede.

Traag zijn later na + 1800 op markante punten wederom kruisen neergezet, alle met een bijzondere intentie. Men spreekt nu van vroomheids, hagel of moordkruisen, doch ook nu meestal op kruispunten van verkeers wegen. Als erfenis uit die tijd wordt het beeld in onze gemeente Landgraaf gekarakteriseerd door zo'n 50 veld- of wegkruisen, verdeeld over particulier of gemeentelijk eigendom.

Als monumenten treffen we ze soms minder goed onderhouden of als stille getuige der baldadigheid aan tegen gevels van huizen en schuren of langs de straat. Dan weer staan ze midden in het veld, doch meestal daar waar meer dere wegen bij elkaar komen. Maar, telkens als men zo'n wegkruis ziet, moet men eens stilstaan bij het feit, dat er in het verre of nabije verleden omstandigheden zijn geweest die mensen er toe brachten op die plaats een kruis of kapel op te richten. Al deze creatie's hebben hun eigen vorm, hun eigen kleur, hun eigen versiering, om maar niet te spreken van het met vaardige hand gesneden houtwerk of echt oud smeedwerk, terwijl de gietijzeren kruisen 'n aparte plaats innemen.

De omstandigheden waaronder deze kruisen tot stand kwamen waren telkens andere en daarom heeft elk kruis of kapel een eigen geschiedenis, doch vindt steeds zijn

oorsprong in de Godsdienstige toewijding van de toenmalige bevolking. Maar allemaal samen maken ze duidelijk dat de mensen in Landgraaf, in de loop der eeuwen vanuit hun geloof hebben aangekeken tegen de dingen en gebeurtenissen in het leven.

Was vroeger het kruis als wegwijzer op de levensweg alsmede herkenningspunt in het landschap bedoeld, het neemt niet weg dat men zowel het kruisbeeld als het wegenkruispunt met de nodige voorzichtigheid als devoot passeerde. Ouderen onder ons weten te vertellen dat de voerman zijn zweep liet knallen en zijn hoofd ontblootte als hij een kruis passeerde, al was dit ontbloten soms niets meer dan het aanraken van z'n hoofddekseel.

Bekijken we nu al deze statige kruis-monumentjes verdeeld over het hele gebied Landgraaf dan dienen we trots te zijn op een nog zo'n rijk bezit en hopen dit nog lang te behouden, want ze vertellen ons iets uit vervlogen jaren. Mocht er in uw omgeving een kruis of kapel zijn waar u iets over weet te vertellen aangaande oorsprong, bedoeling of wie het maakte, zo houden wij ons aanbevolen om kennis te nemen van uw wetenschap.

Laat het ons weten, of mogen we u bezoeken.

ha.er.

BIJ DE BEEK.

De wind ruist door de bomen en samen met het kabbelen van de beek vormen zij de sonore geluiden in het bos, waarbij de nachtegaal, geholpen door vele vogels, zijn solo zingt.

De bloeiende kruiden, waarop de dauwdruppels het zonlicht weerkaatsen, verspreiden een hemelse geur, vele insecten zijn druk doende met het verzamelen van nectar.

De koeien in de weide stoten hun roep als een trombone over het landschap, dat weer als een echo beantwoord wordt, terwijl de kikkers voor de begeleiding zorgen.

Fel schijnt de zon en werpt smalle en brede lichtbanen door de kruinen van de eeuwen oude bomen en weerkaatsen zilverachtig in het groen-glanzende water.

Terwijl in de verte de kerkklokken de mens ter kerke roepen, is dit als een sprookje op deze zondagmorgen.

Moge vele met mij zo ervaren.

Een regenachtige zes februari 1984

J.W.v.Venrooy.

Een tiental jaren geleden was men volgens een ongeschreven of morele wet verplicht om allereerst te zorgen voor het z.g. boterbriefje zoals men tegenwoordig het trouwboekje betiteld alvorens men aan uitbreiding mocht denken. Wee zij die zich per ongeluk vergisten in deze rang-volgorde, zij waren het die zorgden voor de nodige geheimzinnige opspraak om naar niet te spreken van een riel onder de gemoederen der gehucht- of dorpsgemeenschap. Dat de zeden en gewoonten in de loop der tijd een veranderd moraal weergeven is een vaststaand feit. Een gegeven dat vroeger voor een grote groepering voedingsbodem was tot dorpsroddel is voor tegenwoordige begrippen de gewoonste zaak of komt door een verbeterde medicijnkennis niet meer voor.

Het gebodene in vermaak en ontspanning is nu heel wat uitgebreider dan de sporadische mogelijkheden van vroeger in b.v. kermis, Karnaval of weidefeest. Mocht zich echter de gelegenheid voordoen, dan was het niet verwonderlijk dat men zich uitbundig in het feestgedruis stortte waarbij enkele, na een te zware offergang aan Bachus de gemoederen zo verhit werden dat ze slaags raakten, ofwel bij anderen overhalde in een veel-belovende liefde met niet bedoelde doch verboden gevoelens tengevolge. De soms noodlottige nasleep bleef dan ook niet uit en veel ouders, vandaar ook dit verhaal, herinneren zich nu nog de tijd van vroeger. Dan brak voor bepaalde dorpsfiguren een spannende tijd aan om gewapend met papier en potlood de huwelijksaankondigingen welke toen breeduit gepubliceerd werden ijverig te noteren. De maanden na zo'n algemeen dorpsfeest was voor deze burgerlijke stand speculanten zeer interessant en het werd eerst spannend indien zo'n maand of negen na datum der festiviteiten het aantal geboorten boven het gemiddelde uitkwam. Het wilde wel eens gebeuren dat dit de pan uitrees en indien bij deze borrelingen de ouders onder de genoteerden viel, dan kwam het gepraat pas echt op gang. De ouderen onder ons weten nog wel van de tijd dat het noteren der burgerlijke stand tot een sport behoorde waar men maar niet genoeg van kon krijgen. Een sport die overigens veel stof tot praten (roddelen) opleverde. Met glinsterende oogjes vertelde men ons over de met zekerheidwetende lentefeest-kindjes, die, indien

geïnteresseerd, nu zelf de burgerlijke stand zouden kunnen volgen indien men het noteren der feestelijke na-
weën als sport wilde beoefenen.

HET ARCHIEF.

Een archief bestaat uit geschriften en oorkonden die bewaard dienen te worden.

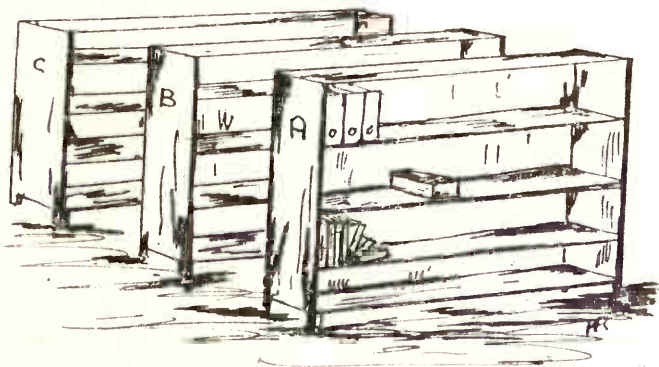
Onze heemkundevereniging is druk bezig zo'n archief op te bouwen.

Dit is geen gemakkelijke taak. De hulp van de inwoners van de oude gemeenten die nu behoren tot de nieuwe gemeente Landgraaf is onontbeerlijk, vooral waar het stukken betreft van honderden jaren geleden zoals: gebruiksvoorwerpen, foto's, bidprentjes, rouwbrieven, geboortekaartjes, enz.

Maar niet alleen oudheden, doch ook nieuwe en wederwaardigheden uit deze tijd zijn van belang.

Hierbij wordt o.a. gedacht aan gegevens over sport, verenigingen, kerk, school (ook vroeger en nu op school gemaakte voorwerpen), sociaal en cultureel werk, gezondheidszorg, enz.

Immers deze gegevens zijn over honderd jaar ook oud en dienen voor het nageslacht bewaard te blijven.

Indien iemand voorwerpen, foto's enz. in bruikleen of voor fotocopieën af wil staan aan onze vereniging dan zouden wij dit zeer op prijs stellen.
Het ligt in onze bedoeling t.z.t. de beschikking te krijgen over een ruimte waar deze voorwerpen enz. in vitrines tentoongesteld kunnen worden.
Mogen wij ook op Uw inbreng rekenen?

Mevr. Z.-t.E.

Verslag van de busexcursie van het O.C.G.L. naar kasteel Krickenbeck, Kempen en Xanten.

De bus vertrok op Zaterdagochtend 22 September 1984 om 8.40 van het Sunplein in Nieuwenhagen met een gezelschap van 35 mensen.

Via Koningsbosch ging de weg naar Roermond en Venlo en vervolgens over de grens met Duitsland naar het oosten. De weervoorspelling gaf regenbuien aan, maar in plaats daarvan was het weer wat nebelig en scheen zo nu en dan de zon. Alleen in de middag zouden we bij Xanten een enkele regenbui krijgen.

Ongeveer 10 km naar het oosten in Duitsland lag aan een vrij groot meer het kasteel Krickenbeck. Aangezien het kasteel verbouwd werd was het niet mogelijk het van binnen te bezichtigen. Het bleek dat de leibedekking eraf gehaald was en het dak geheel met plastic was afgedekt

Van het in oorsprong middeleeuwse kasteel was behalve een grote ronde toren weinig meer over. Het bleek dat het kasteel in begin 1900 door brand was verwoest en daarna in vrij lelijke stijl opnieuw was opgebouwd. Het maakte echter een vrij verwarloosde indruk. Daarna werd de reis voortgezet naar Kempen waar de archivaris van de graaf van Schaesberg, de heer Schulze, ons opwachtte en met ons een wandelexcursie maakte door Kempen waar binnen de oude stad vrijwel geen autoverkeer mogelijk was, zeer veel oude gebouwen en zelfs straten gerestaureerd waren en voor zover niet meer aanwezig in aangepaste bouwstijl waren opgebouwd. Het prachtige middeleeuwse drieluik in een kerk alsmede het schitterend 14e, 15e en 16e eeuwse houtsnijwerk maakte deze rondgang tot een intens genoeg. Nadat we in het archief van de stad Kempen nog een aantal akten van de vroegere graven van Schaesberg hadden bezichtigd werd via een "Konditorei" wat verlaat de koffie genuttigd en de reis voortgezet naar Xanten. Hier bracht de bus ons aan de ingang van het archeologisch park Xanten even buiten de stad gelegen. Het bijzondere van dit park is dat het voor een deel opgegraven resten van de Romeinse nederzetting "Colonia Ulpia Traiana" zijn en voor een ander deel weer in oorspronkelijke staat gerestaureerde zowel als reconstructies van deze nederzetting.

Opvallend zijn de stadsmuur, het amfitheater, een boerderij alsmede een in aanbouw zijnde tempel. Dit zijn allemaal reconstructies.

Een bezoek aan de stad Xanten met zijn kerk met twee torens en zijn grote plein besloot ons uitstapje. Omstreeks 17.00 vertrok de bus uit Xanten en bracht ons om 19.00 terug in Nieuwenhagen.

We kunnen op een zeer geslaagde excursie terugzien.

O.S. Kuyl

H.A.J. Dortants
Eygelshovenerweg 25
6374 KB LANDGRAAF NL
Tel. 045-315315

BULLETIN

Oudheidkundig Cultuurhisto-
risch Genootschap Landgraaf

Maart 1985

1e Jaargang

Gaarne nodigen wij U uit voor het bijwonen van de jaarvergadering van het Oudheidkundig Cultuurhistorisch Genootschap Landgraaf (O.C.G.L.) welke gehouden zal worden op Woensdag 3 April 1985 om 19.00 uur in het Eijkhagen college te Schaesberg. Aansluitend op de jaarvergadering om 20.15 zal de heer W.M. Felder een lezing houden over het onderwerp:

" DE VUURSTEENMIJNBOUW IN ZUID LIMBURG "

Behalve onze leden en echtgenotes zijn andere belangstellenden van harte welkom.

de secretaris van het O.C.G.L.

O.S.Kuijl

Sportweg 3, Schaesberg

Tel. 311320

AKTIEVITEITEN SECTIE CULTUUR EN ARCHEOLOGIE.

De werkzaamheden op het gebied van Archeologie zijn de laatste tijd iets in de verdrukking gekomen. Dit lag niet alleen aan de winter, omdat dan weinig aan praktisch gedaan kan worden. Het grote probleem is echter, het geringe aantal leden, dat zich met deze tak actief bezig houdt. Men hoeft echt geen specialist te zijn om in de sectie Archeologie mee te kunnen doen. Men moet er zich natuurlijk wel voor interesseren. Ook op administratief gebied kunnen we hulp gebruiken. Het is de bedoeling van alle archeologische vondsten een kaartsysteem aan te leggen. Op deze kaart komt dan te staan waar, wat, enz. op een bepaalde plaats gevonden is.

Aan Cultuur hebben we wel de nodige aandacht besteed. Zo hebben we in een bijeenkomst een aantal ouderen uitgenodigd om iets over vroeger te vertellen. Dit was dan ook zeer geslaagd. Een leuke bijzonderheid is, dat de ouderen zich meteen als lid hebben opgegeven.

Op de laatste bijeenkomst hebben we het over "Huisslachten vroeger" gehad. Dit is zo goed bevallen, dat we daarmee verder gaan. Voor de volgende bijeenkomst staan als oude ambachten op het programma; "'t bakkes" en "sigaren maken".

Hebt U interesse kom dan de eerste donderdag van elke maand naar het gebouw van S.J.C., Heigank 29, Nieuwenhagen. Aanvang: 19.30 uur.

SECTIE NATUURMONUMENTEN EN KARTOGRAFIE.

De activiteiten van onze sectie hebben zich, mede daartoe genoopt door het strenge winterweer, beperkt tot 2 bijeenkomsten naast het werk van actieve leden in verband met de voorbereidingen van wandelingen en excursies. Zoals het bezoek aan de tentoonstelling in de Brikke Oeve te Brunssum met oudheidkundige vondsten en lichtbeelden; en wandelroutes met omschrijving met lokale bijzonderheden. Verder krantenknipsels. Publicatie van het Bulletin en Jaarboek.

Tijdens de bijeenkomsten werd door de uitwisseling van gegevens over kasteel Schaesberg de noodzaak gevoeld om opnieuw contact met de archivaris van de Graaf van Schaesberg in Kempen op te nemen. Juist met deze heer P.G. Schulte is in verband met de ontwikkeling van het boek "Schaesberg in Woord en Beeld" een uitermate prettige verstandhouding gegroeid, hetgeen ondermeer resulteerde in een ontvangst van de O.C.G.L. leden op het kasteel Krickenbeck en Kempen, waar wij op zo'n uitermate deskundige wijze werden rondgeleid. Daarbij werd de toezegging van de Graaf herhaald dat alle historische gegevens ten alle tijde voor het O.C.G.L. ter beschikking zullen blijven zoals deze zich thans in de archieven van de Graaf van Schaesberg bevinden.

WIJ LAZEN VOOR U:

In "Steenkool" 15 Mei 1947. Blz.169.

"D'r NOL", de eerste 40-jarige op de Laura.

De Laura heeft nu ook een ondergronder met 40 dienstjaren. Arnold Aretz, één van drie Aretsen, die te zamen 119 jaar bij de onderneming werkzaam zijn, herdacht verleden maand dit heugelijke feit en op de mijn heeft men hem de eer bezwen die hem toekomt. Dr.Ruland en Dr.Deenen waren op de jubileumdag aanwezig om de oudste ondergronder van de Laura te komen feliciteren, waarbij zij in een bijeenkomst van de bedrijfsleiding de verdiensten schetsten die Aretz voor de Laura heeft gehad en deze zijn niet gering. De geschiedenis van de mijn en daarmee de loopbaan van Aretz passeerde die morgen de revue.

"D'r Nol", zoals iedereen op de Laura en in Eygelshoven hem kent, is er een van de oude garde, voor wie de koel "zijn" koel is, en die kundig vakmanschap paart aan voorbeeldige plichtsbetrachting. Van hem is bekend, dat hij voor het bedrijf altijd klaar staat en er niet voor terugschrikt om 'sZondags te werken als men hem nodig heeft. Thans is hij als stutten nog steeds tot ieders tevredenheid werkzaam.

In de namiddag hebben we de jubilaris aan huis in de Hoofdstraat in Eygelshoven even opgezocht op jacht naar een "sterk verhaal". Met enige trots toonde hij ons de vele bloemstukken, welke duidelijk demonstreerden, dat "d'r Nol" zeer gezien is.

Als je nog niet eens een kwart gedeelte van de diensttijd van een 40-jarige op de schouders torst, voel je je in gezelschap van een stelletje uitgelezen mijnrotten als een groentje en pas je zorgvuldig op je tellen. Zo langs je neus weg probeer je een verhaal los te peuteren, maar vooral geen openlijke actie. Als echter de broer van de jubilaris die al tien jaar met pensioen is na 36 ondergrondse dienstjaren op de "Domaniale", ontdekt, dat je "van d'r Steenkool" bent, waarvan hij een trouw lezer is, is je strategie tevergeefs geweest en ben je voor de rest van de middag aan de koel overgeleverd. En dan krijg je meteen de bevestiging van wat je al gehoord hebt, dat de Aretzen en de koel één zijn en dat ze erover kunnen praten. In tijd van een uur bouw je onder moeilijke omstandigheden diverse pijlers af, levert het schieten met dynamiet geen enkele moeilijkheid meer op, ben je heilig overtuigd van de voordelen, die de O.V.S. voor de toekomstige mijnwerkersstand heeft, en heb je gebulderd over de "koelsjtamp" van de oudste Aretz, die hij omstreeks 1900 op de "Hollendsje Koel" ondergaan moest.

Op de drempel van zijn woning hebben we nog gauw geïnfor-

meer, hoeveel duiven de jubilaris had. Hij had er geen, maar als we eens tijd hadden, zou hij graag een partij biljart met ons spelen.

Na informatie hebben we bij onszelf besloten, dat we geen tijd hebben.

Zo is Aretz. Proficiat met uw veertig jaar trouwe dienst. Dat de Laura nog vele jaren van uw uitstekende diensten verzekerd mag zijn.

v.Aer.

REDACTIENIEUWS.

Mocht het U nog niet opgevallen zijn, de nummering van de bladzijden van dit Bulletin begint met 17.

De reden hiervan is dat wij besloten hebben van de verschenen nummers van het Bulletin een boekje te maken.

U begrijpt dat een boekwerkje doorlopend genummerd moet zijn. Dus

Op de omslag staat vanaf nu, rechts onder, het jaar en het nummer vermeld. Dus Maart is nr. 1 enz.

Op het eerste blad staat links boven de maand en het jaar en rechts de jaargang.

Uit hoeveel bladzijden het boekje zal bestaan? Wij willen graag elke 5 jaar een boekje samenstellen dan krijgen we dus een boekwerkje van 320 bladzijden.

Mocht het Bulletin b.v. 20 bladzijden gaan tellen dan hebben we in 4 jaar reeds 320 blz. Dit is echter eerst dan mogelijk als we meer bijdragen ontvangen.

Tot heden ontvingen we geen enkele op of aanmerking over het Bulletin.

We gaan dus maar gewoon door.

De redactie.

Wentholt is de naam die gegeven is aan een straat in het gebied Dormigveld.

Deze benaming werd aangenomen tijdens de raadsvergadering van 19 Maart 1968 volgens gemeenteblad 49 (onderwerp straatnamen) met de volgende omschrijving:

Wentholtstraat, deze naam is ontleend aan Veronica van Wentholt, gehuwd met Johan Willem van Schaesberg "Heer van Schaesberg", achterkleinzoon van Johan Frederik van Schaesberg, die gehuwd was met Ferdinanda van Wachtendonck.

Als straatnaambord staat Wentholtstraat met verkorte omschrijving als echtgenote van J.W. van Schaesberg aangegeven.

In werkelijkheid was Johan Willem van Schaesberg echter gehuwd met Roza Veronika van Westerholt-Lembeck en een persoon met name Wentholt komt in de genealogie der familie Schaesberg in het geheel niet voor.

De conclusie is dus dat de raad op 19 Maart 1968 iets goedkeurde zonder zich van de juistheid te vergewissen, anders had men dit moeten bemerken.

Wie was nu de echtgenote van graaf Johan Willem van Schaesberg (22-11-1696 tot 5-11-1768)? Dit was Roza Veronika barones van Westerholt-Lembeck, zij werd geboren in 1695 als dochter van baron Dietrich Konrad v. Westerholt-Lembeck en barones Maria v. Walpott von Bassenheim zu Gudenau. Zij huwde op 11-4-1722 met Johan Willem van Schaesberg. Uit dit huwelijk werden 6 kinderen geboren waarvan de jongste n.l. Jozef Frans (12-3-1739 tot 13-11-1812) in de grafkelder onder de dekenale kerk van Schaesberg werd bijgezet.

Van de barones hangt een geschilderd portret op kasteel Nordkirchen Westf.D. terwijl de dekenale kerk in het bezit is van een "Manipel" vervaardigd van een kledingstuk der barones Roza Veronika v. Westerholt, dit als geschenk aan de kerk van de huidige graaf v. Schaesberg.

Hiermede meen ik te hebben aangegeven dat het straatnaambord Wentholtstraat met omschrijving waarom, de bevolking een foutieve voorlichting geeft.

Deze straat moest dus de naam dragen van Westerholtstraat.

ha.er.

DE GRIEP.

Had uur ooch de griep gehad? Joa?

Dan kant uur druver mitkalle. Jóng, wat veult me zich ellendig. Normaal went me de griep had, kan me get foesje en noa ee paar daag al wer ins get oongerneume. Mar dis kieër waar nieks te foesje. Dachste ee bietje beëter te zieë en koamste oecht d'r puus, dan vólste dich zoëë ellendig datste wer gauw drin kroops. En da dat hooste. 'sNachts went me dach noe kin mich nieks gebure, dan begoos deë zoow kriebelhoos. Op ing nach waar 't wer zoe wiet. Ich dach ieësj, blief mar ligke, deë hoos geet wal voet, winste mar flink sjwits. Mar nieks, ich bleef hooste.

Oonge in de kuëke moeëte urgens hoostablette sjtoa, dus ich eraaf. Ich han mich ee pilke gepak en bin wer in d'r puus gekroape. Mar deë vrekde hoos goong mar nit voet en nga ee tiedje han ich nog ee pilke gepakt, mar ooch dat hólp nieks.

Mieng vrouw waar van al dat sjandaal wakker woeëde en zaag: "Klee kink, pak dich dan ee hoostabletje, die sjtóng op de badkamer....."

Ich wool nog get truuk zage, mar dat han ich mar geloate. Ich han mich d'r bril gezooch en bin op de badkamer goa kieke wat op 't duëske sjtoong. "Bij erge hoest één tablet." Oonge in de kuëke sjtoong ee zelfde duëske woa op sjtoong; "Hygrotón". Dat zint tablette vuur 't overtollig vocht voet te kriëje.

Joa, d'r hoos is get voet gegange mar ich han waal de ganse nach noa de W.C. gelope wie inne ouwe kanes.

d'r Sjroevetrieëner.

Wist U.....

- dat Het Limburgs Dagblad naar aanleiding van ons eerste Bulletin een groot artikel aan onze heemkunde heeft gewijd, Met een grote foto?
- dat Naar aanleiding van dit artikel de R.O.Z. een vraaggesprek met dhr. Verbunt over het O.C.G.L. heeft uitgezonden?
- dat Wij door deze publikaties diverse nieuwe leden kregen?

VAN WEGKRUIS TOT KAPEL.

Het wegkruis heeft in de loop der tijden wel aan een en ander blootgestaan in zowel negatieve als positieve zin. De christenen zijn bijvoorbeeld overgegaan om van de heidense gebruiken met name opgestapelde stenen, voorzien van een lichtje om de geesten der overledenen bij te staan en geplaatst op markante punten, van kruisen te voorzien. Deze heidenen stapelden hun stenen zo dat er een nis in ontstond hetgeen de geëigenste plek werd om een beeltenis van Christus de gekruisigde in onder te brengen. Mede hierdoor krijgt men te maken met een der oudste vormen van het wegkruis, met name het niskruis.

Om meer cachet aan deze nissen te geven werden ze gesierd met allerlei godsdienstige voorstellingen hetgeen de voorloper van de bekende veldkapelletjes moet worden gezien. Naast de nissen werden de afzonderlijke kruisen soms nog van afdaken voorzien aldan niet met een ruitvormige of driehoekige achterwand ter bescherming van het Christusbeeld tegen weer en wind. Decoratief zien we ook in onze gemeente dergelijke kruisbeelduitvoeringen.

In sommige plaatsen vond men de afdaken en (of) nissen te klein zodat men uitzag naar een grotere uitvoering die uiteindelijk uitgroeide tot steeds grotere en mooiere bouwwerken in de vorm van kapelletjes of kapellen.

Veel van deze kapellen in ons Limburgse land zijn, zo ook in onze omgeving, aan Maria de moeder van Jezus de gekruisigde toegewijd. Devoot wordt zij vereerd als Troosteres van de bedroefden, als Maria in nood of uit dankbaarheid voor beëindigde oorlogsgeweld zoals de Voort ze kent evenals de St. Jozefkapel te Rimburch.

Diverse heiligdommetjes staan verspreid over de gehele gemeente waarbij als meest bekend; het Leenderkapelletje. Dit kapelletje is eens gebouwd ter nagedachtenis van Ferdinanda v. Wachtendonck (1608-1644) (echtgenote van Johan Frederik van Schaesberg) die tijdens een bedevaart naar Kevelaar aldaar is overleden en begraven in de Kreusherrenkirche te Brüngen.

Veel ware en onware verhalen zijn reeds over deze kapel geschreven doch onder de aandacht is het steeds gebleven, zeer zeker om er troost te zoeken of verhoord te worden. Tijdens de Mei-vieringen kan het er behoorlijk druk zijn. Dat er niet steeds ten goede gebeden werd is ook een feit, want de bokkerijders gebruikten het om er de eed af te leggen als toekomstig lid der bende of gauwdieven aldus Sleinada.

Ook nu wordt het kapelletje nog wel bezocht door lieden die er iets van hun gading denken te vinden. Dat er dan meer vernield dan gestolen wordt is vanzelf sprekend. Aardig te vermelden een gedeelte van de omschrijving der Leenderkapel uit het blad "De Nedermaas" uit 1925.

"Vernaamt gij al eens van de Leenderkapel te Schaesberg en van de Maria-kerk aldaar? Zijt gij er al ooit heengetogen, niet be-lust om er te feesten, om er te genieten, maar in stillen gang en met stille beden tot de Heilige Moeder van God? Als Lim-burger dient men ervan te weten.

Het kapelleken waart er zoo rustig-mooi in de bos-schige heuvelachtige omge-ving, kronend den bollen top van den vrij steil op-gaande Leenderberg, heel dicht bij de bewoonde buurten, waarop het met

z'n ronde vensterkes nederziet, langs den grooten weg Heerlen-Schaesberg. Door een breede gaping in het om-ringende bosch, ziet ge reeds van den drukken weg het bijna geheel in mergelsteen opgetrokken kapel-kluisje met z'n intiem sober kuivend leien dakje op den bergtop liggen.

In dit nederig-mooi kapelleken vereert men de Heilige Maagd Maria, de Bloem van den Berg Carmel, gelijk het op-schrift.

Onder "Flos Carmeli virgo pverpera ora pro nobis" ziet men, in hardsteen, de vereenigde wapens Schaesber (d.i. een barensteel) verbonden met dat van Retersbeek (d.i. een hertegewei), en het wapen van het geslacht Wachten-donck (d.i. een lelie).

Het was wel schoon gezien de toewijding van de kapel op dezen berg.

Toen stond het kapelleken daar op den berg, midden in de ongerepte ruig-schoone natuur van het omliggend land, met heldere luchten er overheen gekoepeld, en in bescherming als-het-ware door het indrukwekkend ridderslot aan de bergvoet. Maar er is veel veranderd. Het gluurt nu van zijn hoogte over een ander land: de rookerige mijnstreek en het ziet aan alle zijden de schoorsteenen en schacht-bokken opstijgen in de nevel van hun rookspuwing; en het ridderslot aan den bergvoet valt in puin. Doch het kleine kapelleken bleef."

Intussen is dit landschap ook aangepast aan moderne archi-tectuur en zijn de schachtbokken verdwenen om plaats te maken voor woonpakhuizen aller-aard en het groen kwijnt weg door de neerslag ontwikkeld door des mensens welzijn.

ha.er.

EXCURSIE O.C.G.L. op Zaterdag 23 Juni 1984 aan de prehistorische vuursteenmijnen in Rijckholt.

Bij mooi weer vertrokken wij die morgen richting Maastricht.

Na hier en daar vragen kwamen wij uiteindelijk op de afgesproken plaats.

De vuursteenmijnen zijn niet zonder toestemming toegankelijk. Wij hadden echter een afspraak en onze gidsen wachtten ons al op.

Deze gidsen en andere vrijwilligers hebben het voor onze generatie mogelijk gemaakt dat wij thans een kijkje kunnen nemen in een vuursteenmijn die al tussen 3150 en 3050 voor Christus in "exploitatie" was.

Daartoe zijn zij in 1964 begonnen met het drijven van een horizontale gang die zij zo versterkt hebben als gold het een toegang naar een atoomvrije bunker. Deze indruk wordt nog versterkt door de stalen deuren die deze horizontale gang voor onbevoegden afsluiten.

De prehistorische "mijnwerker" begon echter met het graven van een verticale schacht en vanuit die schacht gangetjes met een lengte van 7 à 8 meter (meestal 7 m.) Er werd gewerkt bij het schaarse daglicht dat door de schacht viel. De schacht zorgde ook voor de nodige lucht. Tevens diende de waarschijnlijk iets trechtersvormige schacht voor het vervoer van de vuursteen. Aan de hand van slijpgeulen aan de schachtranden in de mergel meent men te kunnen afleiden dat er met manden bevestigd aan "touw" gewerkt werd.

Om in en uit de schacht te klimmen gebruikte men geen ladders doch men liet er een boom compleet met takken in zakken. Onder de aarde werd niet gestut. Men liet overal zuilen staan. Men haalde uit die zuilen geen vuursteen hoewel ze "voor het grijpen" waren, om instorting te voorkomen. Stiet men op een vuursteenknol dan haalde men de mergel onder de knol weg zodat hij op een gegeven moment spontaan los liet. Men gebruikte voor het graven hertegeweien. (In Engeland werkte men met andere methoden).

Ook was er altijd een tweede schacht waardoor men, bij instorting van de laatstgegraven schacht, kon ontsnappen. Uit de manier waarop gegraven werd laat zich vaststellen dat zeer vakkundig en met vermindering van alle voorzienbare risico's werd gewerkt. Zo zijn de gegraven gangen zo klein mogelijk gehouden. Ook de "ontsnappingsvensters" naar de reserveschacht werden zo klein mogelijk gehouden om bij instorting van de ingebruik zijnde gang zo veel mogelijk tegen de optredende druk bestand te zijn. In de vrijgelegde gangen zijn + 15.000 bijlen gevonden. Sommige met de maximale lengte, dus niet of nauwelijks afgesleten,

van 20 à 22 cm lang tot en met bijlen die nog slechts + 12 cm lang waren door veelvuldig gebruik. Veel bijlen waren vroeger voorzien van houten of benen stelen. Er zijn geen stoffelijke resten van "mijn"werkers gevonden. De gevonden schedel in een der gangen kan een bijzetting geweest zijn. Alleen de vuursteenlagen van zeer goede kwaliteit werden uit de 23 lagen tellende vuursteenmijn gedolven.

Bepalend waren o.a. bewerkbaarheid tot gebruiksvoorwerp en de houdbaarheid tijdens het gebruik. Niet alleen tot gebruiksvoorwerp verwerkt vuursteen doch ook "halfabrikaten" werden verhandeld.

De heer Felder rekende tevens af met het idee dat de mijnwerkers van toen tot heel primitieve stammen hebben behoord. Volgens hem droegen zij in de koude gangen met een temperatuur van 10°C of minder gewezen stoffen waarin zelfs motieven verwerkt waren.

Ook neemt dhr. Felder aan dat deze mensen over een uitgebreide hoeveelheid houten gebruiksvoorwerpen beschikten. Uit vondsten in het buitenland blijkt dat deze stammen over soms 5 verschillende lepels beschikten. Zo is de houten beslaglepel, dat is de lepel met een gat erin om beslag te roeren, geen vinding van onze tijd, maar bestond reeds in die tijd. Waarschijnlijk hadden zij ook hun feesten en een straf geordende samenleving.

Bij de vuursteengroeve werden metersdikke lagen vuursteenresten gevonden. Hieruit blijkt dat daar generaties lang vuursteen bewerkt werd. Dhr. Felder noemt deze plaats "het atelier". Een andere voor de hand liggende conclusie is dat niet alleen voor eigen gebruik doch ook voor de ruilhandel werd geproduceerd.

Het werk werd vaak bemoeilijkt door de zogenaamde orgelpijpen. Orgelpijpen ontstaan op plaatsen waar het regenwater de mergel wegspoelt. In deze pijpen komt dan grind en zand terecht.

De gevolgen laten zich raden wanneer de prehistorische mijnwerker op zo'n pijp stootte.

Al met al een zeer leerzame dag..... die voor herhaling vatbaar moet zijn.

J.Beckers.

DE NEDERZETTING BIJ DE BEEK.

Reeds lang waren zij onderweg, een echtpaar met twee zonen en een dochter. Zij kwamen uit een Balkanland en na veel zwerven hoopten zij geschikte grond te vinden voor het uitzaaien van graan en weidegronden voor het vee. Het was reeds ver in de zomer, de bladeren van de bomen begonnen reeds te kleuren.

Tegen de avond na een lange dagmars werd de schamele tent opgeslagen en het vee vastgezet, bij een klein vuur werd het eten bereid, waarbij ook de gehele nacht gewaakt moest worden om het vee te beschermen tegen roofdieren waarvan er nog talrijke aanwezig waren in dit vreemde land. De moeder van het gezin, die in gezegende staat verkeerde, trok zich in de tent terug want haar tijd zou spoedig komen.

Na het avondmaal zei de oudste zoon tegen zijn vader: "Ik ga eens de omgeving verkennen, misschien is hier wel ergens water te vinden". Hij vertrok met pijl en boog op zijn rug en een houten speer in de hand. Hij was reeds meer dan een uur onderweg toen hij een beek vond, waar forel in het heldere water zwom. In de vochtige oever zag hij de sporen van vele dieren die in de beek gedronken hadden. Het begon reeds te schemeren toen hij zich op de terugweg begaf. Hij had nog maar een klein stukje afgelegd toen hij zich plotseling omringd zag door een roedel wolven, die aan de beek wilden gaan drinken. De leider van de roedel, een prachtig beest met vlijmscherpe tanden in zijn bek zag hem het eerst en hij maakte zich klaar voor de aanval. De jongeman zag een dikke boom en gebruikte deze als dekking in de rug. Met zijn speer wist hij de leider van de roedel te verwonden.

Door het gehuil van deze wolf schrokken de andere wolven zo, dat er een korte gevechtspauze onstond. hiervan gebruik makend wist hij zich aan een laaghangende tak omhoog te trekken en was veilig voor de wolven. De wolven bleven echter in de buurt rondhangen. Hij durfde de boom niet te verlaten. Ondertussen was het donker geworden en hij besloot in de boom te wachten tot het weer licht zou worden.

De gehele nacht was hij in gezelschap van een uil die in een holte van de boom woonde.

In de vroege ochtendschemering genoot hij van de vele dieren die kwamen drinken in de beek. Daarna vertrok hij om zich weer bij zijn familie te voegen.

Hoe was het ondertussen met de achtergebleven familie in de tent gegaan?

Ongerust over zijn uithlijven hadden zij nog een zoekactie ondernomen maar zij keerden onverrichter zaken bij de tent terug. Het was inmiddels donker geworden.

Groot was de bezorgdheid van de familie om hun oudste zoon. In de vroege ochtend werd ook nog een dochter geboren.

Het was nog maar nauwelijks licht of de tweede zoon ging op zoek naar zijn broer. Spoedig had hij een zwak spoor gevonden en ongeveer halverwege zagen zij elkaar terug, zij omarmden elkaar en spoedden zich naar de tent waar ze met vreugde werden begroet.

Na wat op verhaal te zijn gekomen vertelde de oudste zoon over het gevecht met de wolven, maar hij kwam niet uitverteld over de beek met het heldere water en de vele dieren die er kwamen drinken. Maar het meest welkom was dat er veel goede grond aanwezig was. Hij wist zijn vader te overreden om toch eens te gaan kijken en even later vertrokken beide naar de beek.

Aangekomen bij de boom waarin de oudste zoon de nacht had doorgebracht zei deze tegen zijn vader: "Laten wij hier voor ons een onderkomen bouwen bij de boom die mij het leven gered heeft".

Kort voor de winter inviel was het onderkomen gereed. Iedereen was zeer verheugd temeer daar het trekken nu ook was afgelopen.

Hard werd er door iedereen gewerkt om zo spoedig mogelijk een akker en een stuk grasland te verkrijgen zodat in het voorjaar gezaaid kon worden.

De jacht moest in de eerste tijd voor het levensonderhoud zorgen. Hiervoor zorgde de oudste zoon terwijl de vader met zijn tweede zoon op de landerijen werkte en deze beschermden tegen de dieren.

Dikwijls mocht de dochter mee met de oudste zoon om kruiden en alles wat eetbaar was uit het bos te verzamelen.

Langzaam kwamen deze mensen in een beter doen. De veestapel en het gezin breidden zich uit en er moest voor een beter onderkomen worden gezorgd.

Uit het bos werden de materialen gehaald en spoedig was een geriefelijk onderkomen klaar voor mens en dier.

Voordat dit werd betrokken, werden de oudste zoon en de oudste dochter naar het bos gestuurd om te zorgen dat er wat extra's kwam voor een feestmaaltijd.

Hij volgde al een tijd een prachtige hertebok, die hij wist neer te leggen. Bij de geschoten bok aangekomen, zag hij dat twee pijlen het dier gedood hadden en hij had maar één pijl gebruikt.

De jager die de andere pijl verschoten had vertoonde zich en zij zouden op de vuist gegaan zijn als niet een jonge vrouw zich in het gesprek gemengd had. Zij besloten genoegen te nemen met ieder de helft.

Het bleek dat deze mensen zich sinds kort ook hadden gevestigd bij de beek, maar enige uren verderop.

Natuurlijk werden er wederzijdse bezoeken gebracht. Na korte tijd werden er bruiloften gevierd. Langs de beek werd het gezellig druk, ieder was er gelukkig. Het bos en de goede grond in de nabijheid zorgden er voor dat iedereen kon leven.

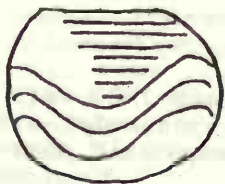
Eeuwen duurde dit zo. Het landschap veranderde langzaam in een akker en grasland en de hellinbossen bleven in stand omdat er niet meer werd gebruikt dan nodig was en het zich zo zelf herstelde.

Plotseling waren deze mensen verdwenen, de oorzaak daarvan zullen wij wel nooit te weten komen.

Vijfduizend jaren later noemde men deze beek de Strijthagerbeek en vlak bij de plaats waar zo lang geleden enige schamele gebouwen stonden, staat nu een kapitale boerderij die intussen ook weer enige eeuwen bestaat.

In de omgeving van deze hof, die de Overste hof wordt genoemd, vond de heer J.J. Jongen de overblijfselen van deze mensen. Het aardewerk wat deze mensen maakten, was versierd met gebogen lijnen en naar dit aardewerk werden zij genoemd.

Het volk van de band-keramiek. Ook werden van dit volk vondsten opgegraven in Sittard, Geleen en Elsloo. Het materiaal werd met elkaar vergeleken en vertoonde dezelfde eigenschappen

DE BEUGELBAAN EN HET SPEL.

Bij veel Landgraaf - zeer zeker Nieuwenhager - ouderen leeft nog wel de herinnering dat op de hoek tussen Emmastraat-Hoogstraat-Heigank (d'r ouwe kirmesplei) een beugelbaan heeft gelegen. Hier pleegde men in de vorm van café gemakelijkheid om een ingezette prijs of consumptie het beugelspel te spelen in de schaduw van een enorme lindenboom

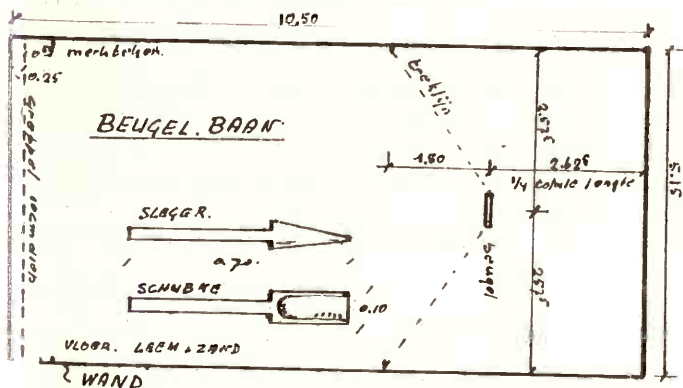
Het beugelen, (ook wel klossen genoemd) is een Middeleeuws nu uit Zuid-Limburg verdwenen spel, wordt echter in Middel Limburg evenals in aangrenzend Brabant en België's gebied veelvuldig als recreatie, zowel in sport-competitie gespeeld.

Uit de historie van het beugelspel moeten we aannemen dat het een der oudste balsporten vertegenwoordigd in de vorm van het veroveren of binnendringen in de poort van de tegenstander. Die door zijn speelwijze dit tracht te verhinderen om zelf binnen te dringen of zijn tegenstanders door de beugel (poort) terug te drijven. Uitgaande van dit principe zijn de spelregels opgebouwd welke worden gehanteerd door de in Roermond gevestigde Nederlandse Beugelbond (1933).

Blijkens een verordening in Deventer uit 1482 werd aan de oevers van de IJssel het beugelspel gespeeld, eveneens wordt ook als Deventenaar het spel aangehaald door Erasmus (1468-1536) in zijn "Dialogen".

De uitvoering van het spel is te zien op het werk van Pieter Breugel de Jonge (1564-1638) de Sint Joriskermis. Bekendheid van het beugelspel in de omgeving Antwerpen wordt aangegeven door Adrian van Overbeck (lid van de Antwerpener Lucasgilde). Hij vervaardigde in 1513 het

houtsnijwerk voor het prachtige hoofdaltaar der Maria-kerk in Kempen (D), hierop zijn in het middengedeelte twee met het beugelspel bezig zijnde kinderen afgebeeld. Zoals met de meeste sporten of spelen het geval was - en ook nu wel bij nieuwe-, werd het spel eerst in de z.g. betere kringen gespeeld. Want in de 15de eeuw zorgde de overheid van Nijmegen voor een mooi stuk vrije tijdsbesteding voor haar ambtenaren. Op kosten van de stad werd buiten de poort een beugelbaan aangelegd, zodat de poortwachters de benen wat konden strekken bij een partijtje beugelen. Deze bezigheid werd in 1656 vervangen door een kegelbaan.

De hedendaagse beugelbaan bestaat uit een rechthoekig afgezette ruimte, ter lengte van 10,50 mtr. en ter breedte van 5,15 mtr. met op 1/4 van de lengte een ijzeren beugel onwrikbaar in de grond bevestigd. De

vloer wordt gemaakt van magere kleigrond, goed aangestampd en bestrooid met zand of fijn grind om eventuele oneffenheden weg te werken. Als afrastering en begrenzing van het speelveld is het geheel door een lage houten schutting omzoomd. Verder heeft men 4 ballen nodig in twee verschillende kleuren van ca. 18 cm. doorsnede en een gewicht van 4 kg. welke nu zijn gemaakt van kunststof (leukoriet) maar vroeger bij voorkeur uit het Zuid Amerikaanse Quebracho-hout (bijbreker) een zwaar en spijkerharde houtsoort.

Voor het verplaatsen of spelen van de bal maakt men gebruik van palet of sleger. Dit als werktuig voor de ouderen of meer geofende spelers, terwijl nu ook voor de beginners of dames het z.g. schubbe is toegestaan. Voor de stevigheid van dit spelgerei maakt men het van notenhout, is veelal persoonlijk bezit en vervaardigd naar eigen hand.

Het spel begint wanneer de 1ste speler, staande met een voet in de greppel en een voet op de baan, zijn bal met het palet door de beugel probeert te spelen. Bij deze uitgangspositie (zo verteld men) is reeds menige broek gescheurd, zodat echte beugelaars een wedstrijdbroek (gelijk een Volendammer costuum) gebruiken.

Dit om eventuele ongemakken te voorkomen.

Zodra de bal van de eerste speler stil ligt mag nr. 2 zijn kans wagen om, indien de bal door de beugel rolt, telkens 2 punten te scoren.

Wordt een bal van het achterveld door de beugel gerold, worden 2 punten in mindering gebracht enz.

Het zou te ver voeren de gehele spelregels te omschrijven, doch als winnaar treedt hij op het erepodium die het eerst een totaal van 30 punten heeft. Een gelijk spel is dus uitgesloten.

Een en ander wijst er op dat men bij dit spel het hoofd erbij dient te houden om te weten hoe men een bal dient te spelen om te scoren, of de tegenpartij dit te beletten. Daarnaast is hierbij dan nog de nodige kracht vereist.

Dat het spel niet onder de lichtste wordt gerangschikt kan men afleiden uit het gezegde na zware arbeid: "Doa hant vir flink motte beugele".

Naast de Nieuwenhagense beugelbaan moet nog een baan op Rolduc geweest zijn.

Men streeft er nu naar om in Gronsveld wederom een baan aan te leggen.

ha.er.

BRUGSTRAAT TE SCHAESBERG.

Hier moet vroeger een beek geweest zijn die het water van de hoogte van Schaesberg afvoerde.

Oude mensen wisten mij te vertellen dat deze beek bij de boerderij "INGWIE" aanwezig was.

Van hieruit liep de beek naar de Brugstraat en via achter de Haessen naar het station Schaesberg en vervolgens naar Eygelshoven.

Deze beek is door de romeinen reeds overbrugd.

De heerlijkheid Schaesberg moest indertijd een bedrag beschikbaar stellen voor het herstel van de brug.

Aan deze brug, welke nog onder de weg aanwezig moet zijn, dankt de weg z'n naam.

J.W.v.V.

H.A.J. Dortants
Eygelshoverweg 25
6374 KB LANDGRAAF NL
Tel. 045-315315

BULLETIN

Oudheidkundig Cultuurhisto-
risch Genootschap Landgraaf

Juni 1985

1e Jaargang

Van de redactie.

Een redactie is een leuke, vreemde, prettige, ernstige, enz. zaak. Je ziet er allerlei soorten mensen. Er zijn er die nieuwsgierig zijn, sommige komen naar vreemde dingen informeren, anderen brengen hun bijdrage voor Bulletin of Jaarboek, (Dit zijn er niet veel. Hiervan mogen er meer komen) weer anderen komen voor inlichtingen en ook zijn er die komen je van je werk afhouden. Deze zie ik het liefst. Zeker als ik gras aan het knippen ben. Dan nodig ik die uit om even binnen te komen en een kopje koffie te drinken. Daar heb ik tijdens dergelijke werkzaamheden altijd zin in. En als ze dan weggaan ga ik door met m'n werk in de hoop dat er weer iemand komt. Tijdens de koffie praat je dan over allerlei zaken. (Natuurlijk "Heemkunde")

Nu denk ik er aan dat er ook nog ernstige zaken zijn waarover iets verteld moet worden. We beginnen maar met de laatste ledenvergadering. Een korte vergadering waarop een prachtige lezing met dia's volgde door dhr. Felder. (Die moeten we meer vragen). Die vergadering was te kort, niet volledig, niet af. Kunnen we dit nog eens overdoen? Kunnen we niet nog eens bij elkaar komen? Er is nog zoveel te vragen, te vertellen, te regelen, en één alg. ledenvergadering per jaar is erg weinig. Dit laatste over de vergadering is niet van mij persoonlijk hoewel ik het er helemaal mee eens ben.

In het nummer van Sept.'85 hoop ik een oproep, met agenda, te kunnen plaatsen voor een/ Algem. ledenvergadering. Reeds nu dring ik bij alle leden er op aan deze vergadering beslist bij te wonen.

Nu even het Jaarboek 1985. Door een type-foutje stond in de persoonlijke mededeling dat de prijs voor leden f.15,-- is. Dit moet zijn f.10.00. Alle leden hebben nog geen Jaarboek 1985. We hebben nog enkele exemplaren voor de leden vastgehouden. Zijn deze op 1 Juli nog niet afgehaald dan gaan die de vrije verkoop in en dan is de prijs f.15.00.

ACTIVITEITEN SECTIE CULTUUR EN ARCHEOLOGIE.

Zoals reeds in het vorig Bulletin te lezen was hebben wij op onze bijeenkomsten enkele oude ambachten belicht. Zo heeft dhr. A.Janssen een lezing gehouden over "het bakken". Meer dan twee uur lang wist hij de aanwezigen vele interessante wetenswaardigheden omtrent "het bakken" te vertellen.

De lezing over "sigaren maken" werd verzorgd door Mevr. E.Janssen-Jurgens. Familieleden van haar hadden vroeger een sigarenfabriek aan de Hereweg.

Ook de lezing door dhr.W.Beckers over de "Brunssummerheide" geologisch gezien was interessant.

Onze volgende activiteit is een wandeling op 15 Juni door Rimborg. Vertrek 9.45 nabij de Hoolgrub te Rimborg. De sectie Archeologie kan U verder mededelen dat door haar bemoeienissen drie grote borden geplaatst zullen worden bij het monument Landgraaf met het opschrift: "Monument Landgraaf. Dubbele ringwal met droge greppel". De borden zullen officieel onthuld worden op Donderdag 20 Juni om 17.00 uur (onder voorbehoud).

Een en ander zal met enige feestelijkheden gepaard gaan. Vermeldenswaard is ook, dat in het tracée van de weg de "Oude Landgraaf" vanaf "Aan de Beuk", de landgraaf weer in de oorspronkelijke toestand teruggebracht zal worden. Dit om de lezers van de tekst op het bord al direct een indruk van de Landgraaf te geven.

De sectie Archeologie en Cultuur is ook in Juli van plan een buitenactiviteit te organiseren.

ACTIVITEITEN SECTIE MONUMENTEN EN KARTOGRAFIE.

Onze activiteiten werden enerzijds beperkt door de winterse weersomstandigheden, anderzijds vergden de uitgaven van Bulletin en Jaarboek vrij veel tijd.

Niettemin genoten te weinig OCGL-leden van een bezoek aan een tentoonstelling van oudheidkundige voorwerpen in de Brikke Oave te Brunssum. Zeer de moeite waard mede door de goed verzorgde ontvangst aldaar. Gelukkig is dit voor herhaling vatbaar.

Verder beleefden wij onder leiding van de heer van Venrooij een wandeling door de Kakert en het Haasdal waarbij wij ons verbaasden over het vele dat te zien en te vertellen valt over slechts een klein deel van onze Landgraaf.

VERSLAG JAARVERGADERING 3 APRIL 1985.

Jaarvergadering van het Oudheidkundig Cultuurhistorisch Genootschap Landgraaf (O.C.G.L.) op Woensdag 3 April 1985 om 19.00 uur in het Eijkhagen college te Schaesberg. Aanwezig zijn 23 personen. Voorzitter Derks opent de vergadering en vertelt over onze eventuele huisvesting. We zoeken al twee jaar naar een geschikte ruimte. De behuizing in de Kleuterschool in de Pastoor Schattenstraat lijkt, wat de verwarming betreft, veel te duur te worden. Volgens opgave van het S.J.C. zou in het Gemeenschaps-huis "d'r Sjeet" de ruimte van het voormalige diensten-centrum, bestaande uit één lokaal van 85 m², een kantoor-ruimte van 19 m² en een bergruimte, beschikbaar zijn. Derks merkt op dat er voor 1985 geen subsidie van de gemeente is ontvangen. In eerste instantie is de subsidie-aanvraag afgewezen, maar het bestuur heeft daartegen een A.R.O.B. procedure aangespannen. Ook voor 1985 is een aanvraag voor subsidie bij de gemeente gedaan en wij stellen ons voor de kosten van onze huisvesting als subsidie aan de gemeente te vragen.

Staande de vergadering worden de heren Beckers en Brouwer aangewezen om de kosten en uitgaven van onze penningmeester mevrouw Ringens te controleren.

Vervolgens leest de secretaris zijn jaarverslag voor: Op de jaarvergadering van Donderdag 9 Februari 1984 trad de heer Vijgen af als secretaris en werd de heer Kuijl als zodanig gekozen. Het aantal betalende leden bedroeg per 1 Januari 1985 51, alsmede 2 gezinsleden en 2 jeugdleden.

Naar aanleiding van het mogelijk stichten van een recreatie/bungalowpark in de omgeving van het kasteel Strijthagen heeft het bestuur van het O.C.G.L. in een brief aan het College van B. en W. der gemeente Landgraaf zijn verontrusting uitgesproken en er op gewezen dat het gebied volgens de wet op de Ruimtelijke Ordening van 1965 voor een deel natuurgebied is en voor een ander deel agrarisch gebied met landschappelijke waarde en duidelijk is aange- wezen voor de passieve recreatie. In antwoord op ons schrijven hebben wij van B. en W. Landgraaf op 24 Juli 1984 een brief ontvangen met de vermelding dat de raad alleen een principebesluit had genomen en dat later na afronding van de procedure de formele mogelijkheid bestond om een bezwaarschrift in te dienen.

Op de open dag van Zaterdag 24 Juni 1984 hebben verscheidene leden een excursie gemaakt naar de vuursteenmijn te Rijckholt.

Twee lezingen zijn in het afgelopen seizoen gehouden, de eerste van drs. Ramakers op Dinsdag 17 April 1984 over het ontstaan van de Petrus en Paulus parochie te Schaes- berg waarbij hij een duidelijk verband legde tussen de Pancrattius parochie te Heerlen en het ontstaan van de Petrus en Paulus parochie te Schaesberg.

De lezing werd bijgewoond door 26 personen en is gepubliceerd in het "Land van Herle" 1984 nr. 1, 2 en 3.

Een lezing van drs. Willems, provinciaal archeoloog van Limburg van het R.O.B. (Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek) te Amersfoort over "Archeologisch onderzoek in Limburg" op Dinsdag 26 Juni 1984 werd bijgewoond door 19 personen. Hij vertelde onder meer dat archeologische vondsten dienen te worden overgedragen aan het provinciaal depot van bodemvondsten te Maastricht, die na registratie, waardoor dergelijke vondsten nooit meer verloren gaan, deze vondsten mogelijk weer uitlenen aan de Oudheidkamers.

De secretaris heeft begin Augustus voor de Rotary Club Landgraaf een lezing gehouden over onze heemkundevereniging.

34 personen waren aanwezig bij de bus-excursie naar het kasteel Krickenbeck, Kempen, waar de archivaris van de graaf van Schaesberg, de heer Schulte, ons op voortreffelijke wijze door deze oude stad heeft rondgeleid, en naar Xanten waar de ten dele opgegraven en gereconstrueerde "Colonia Ulpia Triana" gesticht ca. 100 j. na Chr. werd bezocht.

Bestuursvergaderingen zijn 10 maal gehouden.

Uitgave bulletin en jaarboek: Dankzij de werkkraft van de heer Verbunt is begin December 1984 het eerste bulletin van het O.C.G.L. verschenen. Het tweede nummer is begin Maart uitgekomen en het jaarboek is door hem thans voor druk gereed gemaakt waarbij meer dan 100 pagina's zijn getypt. Een woord van hulde is hier zeker op zijn plaats, vooral ook omdat hij het in zijn ééntje heeft gedaan.

We prijzen ons gelukkig dat de dialectgroep met 14 leden sinds Maart 1985 tot ons genootschap is toegetreden; bij schrijven van 24 Maart 1985 van de secretaresse mevrouw Mofers-Coenen. De heer Beckers is ons hierbij van grote steun geweest.

Veel werk is ook verzet binnen de sectie monumenten, die 10 maal bijeenkwam en een wandeling organiseerde naar het Heihofgebied en de voormalige luchtschacht en excursies naar Rijckholt en Brunssum. De sectie cultuur en archeologie is 8 maal bijeengekomen en heeft een excursie naar het Wormdal georganiseerd. De heer v. Venrooij is in het kader van een inventarisatie van monumenten bezig een wandeling aan het voorbereiden door de Kakert, Palemig, kasteel Schaesberg, Leenhof en Moltbos, waarbij alle in deze sectie voorkomende cultuurmonumenten en merkwaardigheden beschreven zullen worden.

Na controle van de heren Beckers en Brouwer wordt het financieel overzicht van inkomsten en uitgaven van onze penningmeester, mevrouw Ringens, goedgekeurd. De heer Verbunt vertelt het een en ander over het jaar-

boek. Het zal in April 1985 uitgebracht worden. Leden betalen f.10.00 per exemplaar en niet leden f. 15.00. Het jaarboek bestaat uit ongeveer 110 pagina's en zal voor niet leden op drie verkoopadressen in Schaesberg, Nieuwenhagen en Ubach over Worms aangeschaft kunnen worden.

Bij de rondvraag merkt de heer Verbunt op dat er bij de aankondiging van de jaarvergadering geen agendapunten vermeld stonden. Voorzitter Derks noemt dat een verzuim en zegt toe dat dit in de toekomst niet meer zal gebeuren.

De heer Verbunt vraagt de vergadering steeds voor copij te zorgen van het bulletin en het jaarboek.

De heer van Dijck merkt op dat de sectie archief en bibliotheek min of meer slapende is.

De heer Terlingen vindt dat de kascontrole in feite een paar dagen voor de jaarvergadering moet geschieden. Hij vraagt naar de inhoud van het jaarboek, waarna de heer Verbunt een opsomming van de artikelen geeft die er zijn opgenomen.

De heer Beckers merkt op dat er zo veel archeologische vondsten voor onze Landgraafse gemeenschap verloren gaan. Zo schijnt er een werkgroep buiten onze gemeente een opgraving te hebben verricht in de omgeving van de voormalige luchtschacht van de Staatsmijn Hendrik waarbij veel paleolithisch materiaal is gevonden. Hoe zouden we hiervan materiaal kunnen verkrijgen.

Om 20.00 uur sluit voorzitter Derks de vergadering waarna de heer W.U.Felder een lezing gaat houden over de vuursteenmijnbouw in Zuid Limburg.

De secretaris van het O.C.G.L.

O.S.Kuijl

ACTIVITEITEN SEKTIE DIALECT.

Onze dialect-groep is vanaf 1 April 1985 lid van het O.C.G.L. Voordien vormden wij reeds een kleine kerngroep die na veel voorbereidend werk in Nov.1984 is gestart. Wij zijn het er allemaal over eens, dat het dialect aan het verloederen is en het zal noodzakelijk zijn, om via een geïnteresseerde groep een serieuze studie van het dialect te maken.

We zijn op het ogenblik bezig, zowel de gewaardeerde Veldeke-spelling alsook de spelling Driessen op zijn positieve en negatieve kanten te onderzoeken.

Hiervoor komen wij eenmaal per maand bij elkaar.

DE IEËLEND VAN DE GANSE WELT.

Ag, huij ig de siehdòng dog aafbeshteld,
 d'r tillevizie aafgemeld,
 d'r radio mit d'r drek mitgegeëve,
 wat huij ig dan e ruig leëve.
 En huij ig dan nog knüp òp de oge,
 dat ze van de ganse ieëlend nieks mieë zoge,
 en shtup in de oeëre, geïsoleerde moeëre,
 dan zouw ut beshlis nit lang mieë doeëre,
 dan gleuвет ig, dat de ganse welt
 oeht louter plezeer wuër samegesteld.....

Mar ig hàn nog de siehdòng,
 ig han tillevizie
 en d'r radio weul ig
 òg nit kwiet zieë
 en die dujje mig dan
 joar in, joar oeht,
 mit de naas òp van al
 wat ig lieëver nit hoeët.

Wat ig uvverdaag òp d'r radio huër,
 dat zien ig ut sovvens nog ins in kluër,
 de siehdòng gieët ut mig shwat òp wit,
 en lügt nog e bietje derbij wie der wit.
 òp ut letste weëd ut dig kaod en heet,
 vershreks de dig röt, went d'r tillefoon geet,
 züs de giddere miensh vur inne shpitsboof aa,
 wils kettinge òp vinstere en düre haa,
 da gieët dig inne d'r gòuwe road:
 gangk in d'r dühster nit uvver gen shtroat.
 En giddere vrunk, woeës de da mit kals,
 deë hingt dig zieng zörreg nog aan d'r hals.
 Hij zunt ter geshtörve, doa is inne krank,
 deë kroog e òngeluk. doa hat ut gebrank.....

Dan bis de òp eemaal tsemelig kapot,
 dan denks de dig: herrejee, bis de nog gòd,
 drieëqs doeh ut leed van de ganse welt?
 Dan bis de in tied van nieks aafgemeld.
 Noe riqs de dig mar ins òp ut shunne in ut leëve
 dat is dig dog nit vur nieks gegeëve ..
 En wens de dig doa wer dròp i geshteld.
 dan bis de d'r glukligste miensh van de welt.....

E.M-C.

EEN URN VONDST.

Mathias Jozeph Keybets, landbouwer en wonende aan de Gatenstraat, was in de periode van 1836 tot 1842 burgemeester van Nieuwenhagen.

In zijn ambts-periode werden, op een door de gemeente verkocht stuk heide, dennen geplant.

Het toeval wilde dat men potten vond met resten van lijkverbranding, hetgeen er op duidde dat men hier onwetend, te doen had met grafheuvels uit een lang verleden tijd. Deze voor de burgemeester ongebruikelijke begraaf methode was voor hem de aanleiding om de gouverneur van een en ander op de hoogte te stellen in de vorm van onderstaande brief, gedateerd 24 Juni 1840.

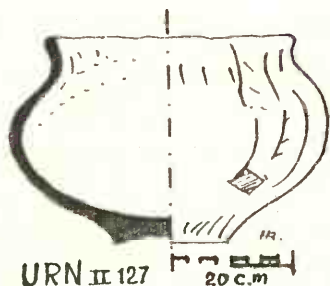
Aan de Commissaris des Konings.

"Ik haast mij Ued.gestrenge Heer Commissaris te berichten, een wonderwerk het welk tot voorschijn is gekomen, in de gemeente Heyden van Nieuwenhagen gelegen, daar in het vorig jaar gemeentehijde is verkoght woorden en van diens jaar zijn bewerkt woorden om dennen te zaaien, hebben zelve werkleden uit de grond gehaalt ardepotten de-welke de swarte Santgront, gemeliert met beenen knooken. Soo het algemeen gerugt gaat zoude dit voortspreuten, van uit den Ouden Heydensche tijd, terwijl de overleden in dien tijd verbrant woorden en de assen en knooken dus in eene pot gedaan woorden en dus in de arde begraven woorden zijn".

Nadien is er steeds aanleiding geweest om nieuwsgierig naar hetgeen de aarde voor ons verborgen hield nader te onderzoeken of uit te graven.

Veel van deze grafheuvels zijn hierdoor ondeskundig en zonder verdere registratie vernield en het gevondene verkwanseld naar elders.

Enkele goed bewaarde waardevolle urnen uit onze gemeente zijn in bruikleen aan ons afgestaan. Mede dit, meenden wij er goed aan te doen een urn in dit bulletin te vermelden met de ons verstrekte gegevens, terwijl enkele anderen in het Bestuurscentrum zijn tentoongesteld. Verheugd zijn wij dat wij deze urnen voor onze doelstelling mogen gebruiken.

Urn van grijszwart aardewerk.
geheel gaaf. Gevuld met ver-
brande beenderresten.
Gevonden in een urnenveld te
Nieuwenhagerheide in 1936.
Doorsnede opening 16 cm.
Doorsnede buik 21 cm.
Doorsnede bodem 9 cm.
Hoogte rand 2 cm.

Wij hopen dat de gemeenschap begrip toont in ons streven,
zodat, ondanks de verleden graafwoede de in ons gebied
nog aanwezige grafheuvels gespaard mogen blijven.
Onnodig is het te vermelden dat men ook heden niet
schroomt om met een buldozer te werk te gaan zonder
aarzeling of begrip voor oudheid of het schone uit
het verleden.

ha.er.

UT SHPAANSE SHTRAND.

Noeëts mieë noa Shpanje òp verkans....
Noeëts mieë dat Shpaanse shtrand....
doa han ig mig d'r letste kieër
de zieël en ut vel verbrank.

Zoeë wied, wies de mar kiekke kans,
likgt ut vleesh, wie òp d'r grill,
en drieënt zig rònk òp boehk en rug,
weil ut rònsum ruëstere wil....

Ut badpak kriet d'r loemelekeël,
en weë drieët nog bikini?
Noe màt ut "oben ohne" zieë....
en ònge....nieks of mini.

Mar wens de doa ing weëk of drij
tusshe al dat vleesh geleëge,
dan shmakt dig ginne shnietsel mieë,
wils vegetariër weëde.

Drum blief ig heem, deë koeëpere ploert
zal mig hij nit vershnirke,
mar alle zagte zònneshtroëlkes
mage mig vrij bewirke...

E.M-C.

VAN WEGKRUIS TOT KAPEL.

Deel III.

Het wegekruis, toekomst of verleden tijd.

Er staan in onze gemeente heel wat kruisbeelden langs de wegen en op kruispunten. Het klinkt misschien vreemd doch wanneer men met plaatsen is begonnen is een onbeantwoorde vraag. Mogelijk is het wel dat een en ander samen kan zijn gegaan met de geloofsverkondiging, die de heidense stenen offerplaatsen, opgericht als bakken op kruispunten, door kruisen verving.

Over wie de eer als eerste kan worden aangeschreven lopen de meningen nogal uiteen. Een meent n.l. dat de H. Servatius als bisschop van Maastricht op het einde van de 4de eeuw al wegekruisen heeft opgericht, terwijl anderen het in het jaar 700 de H. Willebrord toeschrijven. Een derde lezing geeft aan dat Paus Leo III op het einde van de achtste eeuw het plaatsen van kruisen sterk heeft bevorderd.

Hoe dan ook, onze gemeente maakt geen uitzondering op het aanzien van het Limburgse landschap en indien men de mening is toegedaan dat deze kruisen en kapellen een niet weg te denken straatmeubilair zijn, moeten bij goed betrachten toegeven dat we deze dan onder het sierlijke of verfraaiende meubilair moeten rangschikken.

Bij het nagaan, waar staan de kruisen in ons landschap, rees de vraag wat is en hoe komt men tot het kruis als vorm en uitvoering. Dit nu was de aanleiding diverse naslagwerken te raadplegen om te komen tot de volgende samenvatting.

Kruis.

Een reeds voor het Christendom bekend zijnde vorm als magisch symbool (b.v. hakenkruis swastika als teken van geluk).

Doordat Jezus Christus aan het kruis stierf is het kruis in velerlei vorm een bijna exclusief teken geworden van de Christenen.

In de Christelijke traditie blijft het kruis het teken van het echte leven, waarnaar de mensen en de wereld op weg zijn, het teken van hoop en opstanding.

Gecombineerd met twee duiven en zegenkrans is het kruis een teken van overwinning, terwijl men op grafstenen het kruis veelal in combinatie ziet met het Christus monogram.

Kruisiging.

De gruwelijkste methode van terechtstelling, die uit het oosten afkomstig was, door de Romeinen van de Carthagers of Puniërs werd overgenomen en door hen werd toegepast op niet Romeinen.

Vooral bij slaven als straf op moord, roof of verraad. Waarschijnlijk werden de veroordeelden reeds op de veroordeling aan de dwarsbalk vastgebonden en moest dan vaak onder geselslagen de balk dragen naar de plaats der terechtstelling, waar hij dan aan de balk werd vastgenageld en dan opgehesen aan een rechtop staande paal. Ook werden dan de voeten vaak vastgenageld.

Bij de Romeinen de wreedste en de afschuwelijkste aller straffen.

De Joden pasten haar niet toe, wel kenden zij het op hangen van lijken der terecht-gestelden aan palen om de schande nog groter te maken. De Joodse leiders eisten echter van de Romeinen wel de kruisdood van Jezus Christus, die deze dood daarna onderging op Golgota. Deze terechtstelling werd de aanleiding tot de uitbeelding van het kruisbeeld (lat. crucifix).

Kruisbeeld.

Dit is een kruis waarop een beeld (corpus) van de gekruisigde Christus is bevestigd.

In de eerste vier eeuwen van het Christendom kwam het niet voor (de kruisdood werd als smadelijk gevoeld). Sedert de elfde eeuw is het kruisbeeld verplicht op de altaren der R.K.kerk en sedertdien algemeen gebruikelijk een kruisbeeld te plaatsen in R.K. openbare gebouwen. Zo ook in particuliere woningen en op kruispunten en wegen.

In Protestantse kringen (tegenwoordig ook meer in R.K. kringen), geeft men meer de voorkeur aan een kruis zonder corpus.

Romaanse Crucifixen stellen Christus voor in triomferende houding met kroon op het hoofd en vaak gekleed in een lange tunica, steeds met vier nagels aan het kruis gehecht, terwijl gotische kruisen meer de nadruk leggen op zijn lijden. Hij draagt dan een doornen kroon en een lendendoek, het hoofd terzijde en het lichaam is geschonden, beide voeten zijn met een nagel vastgenageld.

Sinds de Gotiek komt ook het opschrift INRI (Iesus Nazarenus Rex Iudaeorum) Jezus van Nazareth Koning der Joden voor.

Vanaf de Renaissance werd het crucifix vaak tot object van knappe uitbeeldingen der menselijke anatomie. Behalve het wegkruis kent men het processie-kruis, het altaarkruis en het triomphkruis. Dit laatste gewoonlijk geflankeerd door Maria en Johannes.

ha.er.

SCHUTTERIJ.

Deel I.

Wij beginnen onze serie artikeltjes over de schutterij met een stukje geschreven door: L.Jans, Voorzitter van de Oud Limburgse Schuttersfederatie.

WAT BEZIELT TOCH DIE SCHUITERS?

Wat heeft de schutterijen in het verleden bezielde en waarom zijn ze niet verdwenen, toen beroepskader en dienstplichtigen hun militaire activiteiten overnamen en brandweren en andere vrijwillige en niet-vrijwillige hulpverleningsdiensten en organisaties hun humanitaire taken?

Om deze vraag te beantwoorden moet men teruggaan naar de tijd van hun ontstaan, de middeleeuwen. Het was een tijd waarin, onder invloed van het christendom, het bewustzijn begon door te dringen dat alle mensen voor God gelijk zijn en men zich aan slavernij en horigheid begon te ontworstelen. De nog niet zo lang vrijgemaakte mens zag dat de kostbare vrijheid beschermd moest worden tegenover iedereen die dit grote geestelijke en materiële goed met macht van wapenen zou kunnen bedreigen. De Christelijke kerk, die de vrijheid gebracht had, kreeg vanzelfsprekend het hoge patronage van deze weerbaarheid, waarbij/zich liet vertegenwoordigen, door de daarvoor meest geschikte heiligen, banierdragers van de geestelijke weerbaarheid, zoals Sebastianus, Martinus en Antonius of meer streekgebonden; Hubertus, Lambertus, Amandus en Servatius, die deze vrijheid gepredikt hadden. Veelal waren het ook zonder meer de patroonheiligen van de parochiegemeenschap, terwijl de steden de voorkeur gaven aan de patroonheiligen van de betrokken gilden. Een van de belangrijkste consequenties van de Middeleeuwse vrijheid was namelijk het recht om zich in ambachtelijke corporaties aaneen te sluiten, de gilden, die ter handhaving van hun verworven rechten hun eigen schutbroederschappen oprichtten. Zo werden de schuttersgilden de triomfantelijke demonstrenten voor de Christelijke vrijheid.

Zij toonden dat alleen een vrije mens vrijwillig plichten op zich kon nemen, om zijn evenmens te beschermen tegen gevaren van mens en natuur. Wanneer zij alleen niet sterk genoeg waren, sloten zij zich aaneen en zochten een adellijke of vorstelijke beschermer, die tevens hun militaire leider werd, terwijl hij als tegenprestatie, op hun steun kon rekenen wanneer hij bedreigd werd. Dit verklaart ook de intrede van de Prins van Oranje in onze gewesten, toen de vrije Nederlandse burgers hun

vrijheid bedreigd achtten.

Het waren deze vrije burgers in hun ommuurde steden die het leeuwen-aandeel leverden in de vrijheidsstrijd, die uiteindelijk leidde tot de Nederlandse onafhankelijkheid. Hoewel het resultaat van de 80-jarige oorlog o.a. de opbloei van de zeven noordelijke provincies was, moet men niet vergeten dat het vooral Zuid-Nederlandse edelen waren, zoals de Limburger van Horne die, als eersten hun leven lieten voor de zaak der vrijheid. En was niet Marinix van St. Aldegonde een Zuid-Nederlander, die in zijn "Wilhelmus" de Prins van Oranje laat zeggen, vanuit een duidelijke Christelijke inspiratie: "Die vroom begeert te leven, bidt God nacht ende dach dat Hij mij cracht zal gheven dat ik U helpen magh".

En dat is nog steeds wat de schuttersgilden, schutsbroederschappen en schutterijen, bewust of onderbewust, inspireert, met Gods hulp, de evenmens in nood te helpen, als 't moet, met inzet van eigen leven.

De vaandels, vendels en vlaggen, de trommels en trompetten, de pieken, sabels en geweren, de vlammende kleuren en wuivende veren zijn even zo vele symbolen van deze instelling.

Laat de toeschouwer niet meewarig en vergefelijk glimlachen. In de optochten van het Oud-Limburgs en van zoveel andere schuttersfeesten en landjuwelen in het bronsgroen eikenhout klopt het hart van Limburg, dat meer dan eens bewezen heeft met welk een doodsverachting het zich kan inzetten wanneer de geestelijke waarden van de vrijheid gevaar lopen.

Het gaat hier om onze zaak.

Die is Uw moeite en inspanningen meer dan waard.

L.Jans.

WIST U DAT:

- ons eerste Jaarboek is verschenen?
- dit zeer positief beoordeeld wordt?
- nog niet alle leden een boek hebben en wij dat vreemd vinden?
- ons ledental gestaag groeit?
- het volgende Bulletin aan het eind van de zomer (Sept.) verschijnt?
- DAT SIGRANO EEN GEDEELTE VAN DE LANDGRAAF WIL AFGRAVEN?????

WEGKRUIS " AGGEN SJTEENE KRUIJS "

Traditiegetrouw trokken vroeger de kinderen tegen Pinksteren al zingend rond. In hun midden voerden zij de "Pinksterbloem" mee, een meisje, dat met sluiers was omhangen en een kroontje van bloemen om het hoofd droeg. Had men ergens een gift ontvangen, dan mochten de milde gevers de "Pinksterbloem" zien en werden de sluiers van het meisje opgeheven. Het zou op een van deze tochten gebeurd zijn, dat zich de volgende droevige gebeurtenis bij het kruis afspeelde.

Een groepje rondtrekkende kinderen kwam bij het stenen kruis tesamen en amuseerden zich hier. Het meisje dat die dag voor "Pinksterbloem" gespeeld had, zou toen opgestaan zijn om het kruis te gaan tooien met haar pinksterkrans. Het meisje trok zich op aan het kruis, toen dit plotseling van zijn voetstuk losscheurde. Het kruis viel naar voren en de zware stenen bedekten het Pinksterbruidje. De geschrokken kinderen trachtten de stenen weg te wentelen. Toen dat niet gelukte, zijn ze weggehield om hulp te gaan halen. Het kind stierf echter onder de stenen van het kruis.....

Daar er van dit droeve voorval geen juiste gegevens bekend waren, was men het verhaal in de loop van de jaren gaan beschouwen als een legende. Totdat uit gemeentelijke en kerkelijke gegevens bleek dat het ongeval werkelijk gebeurd is. In oude archieven van de gemeente Ubach over Worms werd een proces-verbaal en een akte gevonden. Het proces vertaald luidt:

Pro Justitia.

In het jaar achtienhonderd twee en veertig op den zeven en twintigsten der maand mej ten vier uren naar middag voor ons Valkenberg Pieter Josephus burgemeester der gemeente Ubach over Worm, kanton Heerlen, Distrikt Maastricht Hertogdom Limburg is verschenen Souren (Senden) Jan Willem, oud vijf en viertig jaren, werkmán, woonachtig te Nieuwenhagen, dezen heeft ons klagtig verhaald, dat op heeden ten halfdrie? uren naarmiddag, Heuschen Maria Agnes oud zes en twintig jaren, handelster van beroep, en Heuschen Maria Catharina, oud vijf en twintig jaren, handelster van beroep, woonachtig te Nieuwenhagen, hem de treurige tijding gebracht hebben, dat sijne dochter Souren Maria Gertrud, oud elf jaren, sonder beroep, gebooren en woonachtig te Nieuwenhagen kanton Heerlen, hertogdom Limburg, op den weg van Nieuwenhagen naar Waubach dootd lag, hebbende het bovenste gedeelte van een steene kruis, wat op dezen weg stond, op sijn aangesigt leggen, ik heb mij dadelijk daar naar toe begeven

en naar genoemde informatie bevonden, dat den steen van voormelde doode afgewenteld was, wat door de voormelde gesusters Heuschen was gebeurt om het kind te redden, die op het ogenblik toen het kind nog bij leven was door Pelser Hendrikus, oud dertien jaren, sonder beroep, gebooren en woonachtig te Nieuwenhagen, koemende van Waubach om naar Nieuwenhagen te gaan was voorbijgekomen, deselve daarvan hadde verwettigt, dadelijk door hulp van Figen Laurentius, oud twintig jaren, dienstknegt, woonachtig te Ubach over Worm, den steen van de ongelukkige had afgewenteld; waarvan het tegenwoordig proces verbaal is opgemaakt en naar behoorlijk genoemen informatie de ongelukkige alleen toeteschrijven is niemand anders en hebben naar gedane voorlezing Pelser Hendrikus en Figen Laurentius met ons geteekend de overigen verklaren schrijvens onervaren te zijn. (w.g.) Pelser - L.J.figen - P.J.Valkenberg voor eensluidende afschrift De burgemeester. P.J.Valkenberg.

De twee dames Heuschen kwamen toevallig voorbij en werden door een dertien jarige jongen gewaarschuwd. Toen zij zagen, dat het kind reeds gestorven was, zijn zij de vader gaan halen. Deze heeft zich onmiddellijk naar de plaats des onheils begeven.

De buurtschap "Het Stenen Kruis" behoorde destijds tot de parochie H.Maria Hulp der Christenen van Nieuwenhagen.

Uittreksel uit het overlijdensregister van de kerk te Nieuwenhagen, H.Maria hulp der Christenen.

Anno Domini millesimo octingentesimo secundo, vigesima septima mensis Maji, circa horam tertiam pomeridianam, prima communione aliquot ante dies facta, ex inopinato lapsu crasis lapideae sub communitate. Waubach prope Nieuwenhagen, mortem infeliciter subist:

Maria Gerdrudis Souren, aetatis undecim annorum, filia Joannis Wilhelmi Souren en Mariae Gertrudis Driessch conjugum in Nieuwenhagen; cujus corpus vigesima nona in coemiterio de Nieuwenhagen sepultum est Grh. Klausener.

In het jaar 1842 op de 27 ste van de maand mei omstreeks 3 uur 's namiddags overleed ongelukkigerwijze nadat zij haar 1 ste communie had gedaan enkele dagen van te voren, door een plotselinge val van een stenen kruis in de wijk Waubach bij Nieuwenhagen, Maria Gertrudis Souren, oud 11 jaar, dochter van de echtelieden Johannes Wilhelmus Souren en Maria Gertrudis Driessen in Nieuwenhagen; haar lichaam werd begraven op 29 Mei op het kerkhof te Nieuwenhagen.

Gerh. Klausener

Waarschijnlijk werd het kind gedoopt in de parochiekerk van Schaesberg in het begin van het jaar 1831. Tot die tijd was Nieuwenhagen een rectoraat onder Schaesberg. Verdere gegevens zouden dus hier gevonden kunnen worden.

Memoriekruis "Aggen Sjtene Kruuts".

Door dit dodelijk ongeval werd het wegkruis een memoriekruis. Het kruis staat op de driesprong te Ubach over Worms, daar waar de weg van Nieuwenhagerheide zich splitst in twee wegen, welke leiden naar Waubach en Lauradorp. Het kruis staat tegen de gevel van het voormalig café Beckers. Van oudsher wordt de omgeving van deze driesprong "Aggen Sjtene Kruuts" genoemd. Het kruis stamt vermoedelijk uit de 17de eeuw.

Het kruis heeft in de vorige eeuw in stukken onder de bomen op de hoek van de weg naar Lauradorp gelegen. Een zekere kapelaan Johan Smeets heeft het kruis heropgericht in 1866, toen hij hier op de driesprong het kleine huis ging bewonen, toen zijn huis was afgebrand. Hij plaatste het kruis niet meer onder de bomen maar tegen de gevel van het huis.

Bij de verbouwing van café Beckers wilde de gemeente U.o.W. het kruis in het bloemperk plaatsen. Hiervan wilde de familie Beckers echter niets weten.

Bij de jaarlijkse "broonk" wordt het kruis in de processie-route opgenomen en als rustaltaar gebruikt.

De tekst van het kruis:

Niemand en gaat hier vorbei of te Sec....

H.Maria Bit vor

W.Beckers.

GRAFKRUIS.

Op het kerkhof achter de Petrus en Paulus kerk te Schaesberg staat een bijzondere grafsteen.

De tekst op deze steen trekt de aandacht omdat er op staat; "Geb.te Lichtenberg te Schaesberg"

Duidelijk laat men hier uitkomen: "Lichtenberg".

De Lichtenberg vormde met Palemig en de Scheydt samen de gemeente Schaesberg.

De geboortedatum 3 Januari 1837 laat ons aan een tijd denken dat het R.K.-geloof hier in Schaesberg standvastig werd verdedigd.

In 1837 was een moeilijke tijd voorbij en kregen we hier vrijheid van Godsdienst.

ha.er.

KAPPER.

Als het druk is in een kapsalon hoor je wel eens de vraag: "Hoe oud is eigenlijk het kappersvak"? Het kappersvak is, zoals de meeste ambachtelijke vakken heel oud. In de Egyptische pyramiden zijn vondsten gedaan die wezen op het bestaan van herenkappers, evenzo uit de tijd van de oude Grieken en van het Romeinse Rijk is bekend dat de kappers bestonden, hoewel dat toen slaven waren.

In het simpele agrarische West-Europa duurde het echter vele eeuwen voor er sprake was van enige welvaart. In de middeleeuwen kwam er enige opleving op het gebied van kappers die toen barbieren werden genoemd, zij waren buiten het scheren en op bescheiden schaal ook haarknippen, chirurgijnen d.w.z. dokter voor het volk. Later toen er meer echte dokters kwamen en de barbierchirurgijnen verboden werd geneeskunde uit te oefenen, verviel de barbier in een armoedig bestaan doordat hij alleen nog inkomsten had van scheren en knippen. Tot voor zo'n veertig jaar geleden kwam het grootste gedeelte van zijn bestaan uit het scheren.

De beter gesitueerde klant bezocht de barbier elke dag voor een scheerbeurt, hij had een soort abonnement en in de grote kapperskast waren vele laden die verdeeld waren in vakken, waarin elke klant zijn eigen scheerspullen werden opgeborgen, er bestond toen een speciale band tussen de klant en de barbier, een klantenkring was tevens een vriendenkring.

Er waren veel verschillende scheermessen aangepast aan de baard van de klant, want de niet zo kapitaal krachtigen kwamen slechts tweemaal in de week voor hun scheerbeurt en zij hadden natuurlijk een veel zwaardere baard, bovendien waren er ook nog klanten die zich het scheren maar eens in de week konden permitteren.

Iedere groep had andere scheerdoekjes, scheerbekken enz. Het scheerbekken werd gebruikt voordat men de kwast kende. Het bekken werd voor het gezicht gehouden zodat het gezicht makkelijk nat gemaakt kon worden. De rijkste klantengroep had dan soms zilveren scheerbekken en als de klant erg goed bij kas was, had hij een eigen bekken met zijn naam erin gegraveerd.

Thans kijkt de moderne herenkapper, in zijn goed geoutilleerde salon glimlachend om naar de geschiedenis van zijn vak in de voorbijgesnelde eeuwen.

Hebt U al eens een nieuw lid geworven?
Doen. Het geeft een prettig gevoel.

H.A.J. Dortants
Eygelshovenerweg 25
6374 KB LANDGRAAF NL
Tel. 049-315315

BULLETIN

Oudheidkundig Cultuurhisto-
risch Genootschap Landgraaf

J September 1985

1e Jaargang

Van de redactie.

Voordat U dit nummer doorbladert om te kijken waar de beloofde oproep tot het bijwonen van een Algemene ledenvergadering (met een agenda) staat, verwijs ik U naar blz.62.

De vacantie's zijn voorbij. Er volgen nu weer een paar maanden van rust en kunnen wij weer ongestoord verder.

Er is nog een enkel exemplaar van het Jaarboek 1985 over en zoals afgesproken is de prijs nu voor ieder een f. 15,--.

Nu ik dit schrijf is onze excursie naar Trier nog niet achter de rug. Daar zal dus in het volgende nummer de nodige aandacht aan geschonken worden.

Wel zijn enkele leden van het O.C.G.L. druk bezig geweest bij de opgravingen in Voerendaal en bij kasteel Schaesberg. Jammer dat wij zo weinig jeugdige leden hebben. Bij een bezoek aan deze werkzaamheden viel het op dat er meerdere jeugdigen, zowel mannelijk als vrouwelijk enthousiast aan het werk waren. Ze kwamen uit de gehele provincie maar niet uit Landgraaf. Kunt U die dit leest, niet enkele jeugdigen b.v. leerlingen van de hoogste klassen van Middelbare scholen warm krijgen voor zo'n karweitje? Hier in Landgraaf is op dit gebied nog wel het een en ander te doen.

In Rimburch is op de sokkel van een enige maanden geleden verdwenen wegkruis een ander wegkruis geplaatst.

De gemeente Landgraaf is bezig de wegkruisen na te gaan om alles op te knappen.

En dan het klapstuk: De kruisweg van Ad de Haas.

In een klap is onze O.C.G.L. een zeer belangrijke vereniging geworden met een heel "rijk" bezit. Zo maar afgestaan door Mevr.v.Heel die hierdoor zeer duidelijk blijkt geeft dat ons O.C.G.L. een vereniging is met inhoud waaraan een belangrijk bezit toevertrouwd kan worden om dit tot in lengte van dagen te bewaren voor de gemeenschap.

AKTIVITEITEN SEKTIE DIALEKT

Na een (veel te) lange vakantieperiode is onze klub op 22 Aug. weer bij elkaar gekomen. We zijn nog steeds bezig, om de meest duidelijke schrijfwijze te vinden, waarin ieder van onze plaatselijke dialekten het best leesbaar is. We hebben namelijk niet één Landgraafs dialekt, maar drie verschillende; van de drie samengevoegde dorpen, waarin ook nog eens de invloeden van omliggende dorpen meespelen en altijd meegespeeld hebben. Nu wordt het tijd, dat we een woordenlijst samenstellen. Ook de plaatselijke uitdrukkingen, zegswijzen en gebruiken gaan aan de orde komen. (Een lange lijst van scheldwoorden uit deze kontreien kregen we al anoniem toegestuurd. Wat dat betreft kunnen we nog even verder!)

Dus noe gònt viër mit vrisse mood wiër.
Viër zalle mit alle man probere, um ut betste d'r van te make.

ACTIVITEITEN SECTIE CULTUUR EN ARCHEOLOGIE.

De meest in het oog lopende activiteiten vonden "buiten" plaats. Zo hebben twee leden van onze vereniging deelgenomen aan het instructiekamp voor archeologische opgravingen in Voerendaal. Jammer dat twee andere leden op het laatste moment af moesten zeggen. Vier leden van de mensen waar wij in Voerendaal samenwerkten kwamen twee weken later naar kasteel Schaesberg om ook hier behulpzaam te zijn bij opgravingen. Drie personen van de Technische Hogeschool uit Delft, afdeling bouwkunde, waren hier reeds geruime tijd bezig met onderzoek van kasteel en hoeve o.l.v. Prof. Knook. Jammer dat dit de laatste week van het onderzoek was. Hierdoor was het voor ons moeilijk alle gegevens te achterhalen en te combineren. Ook werden wij attent gemaakt op enkele grafheuvels, die gevaar lopen afgegraven te worden. Enkele bezoeken aan het gebied hebben geen vondsten opgeleverd. Dit betekent geenszins dat wij hier niet te doen hebben met grafheuvels. Wij blijven de zaak in de gaten houden.

DE LITERATOR FRANS ERENS KWAM UIT SCHAESBERG

51

Op 5 December 1935 overleed Frans Erens. Hij werd geboren in 1857 te Schaesberg en bracht daar zijn kinderjaren door op het boerenbedrijf van zijn ouders, bezocht de kostschool Rolduc, studeerde daarna rechten in Leiden, zette deze studie voort in Bonn en ging omstreeks 1880 naar Parijs. Hier knoopt hij nauwe betrekkingen aan met jonge Franse literatoren. In 1883 kwam hij terug naar Nederland en voltooide in Amsterdam zijn studie. Hij sluit zich aan bij de "Tachtigers" die een belangrijke rol gespeeld hebben in het Nederlandse taallevens. In 1896 na zijn promotie is hij enige tijd advocaat in Amsterdam, in Veghel en Oostburg bekleedt hij enkele functies bij de rechtelijke macht en trekt zich in 1901 terug in Zuid-Limburg alwaar hij zich tot zijn dood gaat wijden aan de studie en letteren. Hij was een man met groot gezag en onmiskenbare stuwkracht.

Om de sterfdag van Frans Erens op een waardige manier te herdenken en om tevens de herinnering aan deze grote Limburger levendig te houden is er een Comité Frans Erens gevormd dat op 13 en 14 December van dit jaar enkele activiteiten zal organiseren. Zo zal er op Vrijdagavond 13 December een academische plaats hebben in het Eijkhagencollege te Schaesberg. De directeur van het letterkundig Museum uit Den Haag, de bekende Dr. Harry Prick zal dan spreken en het Landgraafs Symfonie Orkest zal optreden. Op 14 December zal in Valkenburg een plaquette onthuld worden en daarna een litteraire middag in Kasteel Oost.

UITNODIGING.

Het comité waarvan de voorzitter Chris Rutten is, bestaat verder o.a. uit: Mevr. Coenders, Wiel Ringens, Jan Heinrichs, Piet Heuvelmans en Hein Goossens, nodigt alle leden van het O.C.G.L. uit om 13 December aanwezig te zijn in het Eijkhagencollege.

Wie aan deze uitnodiging gevolg wil geven (wij hopen alle O.C.G.L. leden), kan zich alvast opgeven bij onze secretaris of bij Wiel Ringens, Kampstraat 12 te Schaesberg, tel. 311296.

HOEVE DE KAMP of HUIZE ERENS.

Dit was een grote boerenhoeve, die in de Kampstraat lag en bewoond werd door verschillende generaties van de familie Erens. Eerder had op de plaats van de hoeve een familie Schrek gewoond. Deze man en vrouw afkomstig uit Zaandam hadden in Indië geld verdiend en waren in de 18e eeuw gaan rentenieren. Zij hadden er het woonhuis laten bouwen en waarschijnlijk, naar hetgeen op die plaats werd gevonden, laten afbreken. Deze vermoedelijk eerdere bebouwing valt op te maken uit twee grote oude lindebomen die voor het huis stonden.

Het echtpaar was te vroeg gaan rentenieren en moest het huis in het begin van de 19e eeuw opgeven en de Schrekken verhuisden naar een klein huisje opzij van de weide. Tegenover de hoeve aan de andere kant van de weg was een hoge beukenhaag, meer dan 100 jaar oud.

Naast het huis was een langwerpige poel, waaruit het water voor het vee werd gehaald, beschaduwd door een reusachtige kastanje, een paar knotwilgen en enige kwetsenbomen (*prunus domestica*). Op kleine afstanden van het huis lagen hier en daar lemen woningen. De hoeve was gebouwd, dat schuur, stallen en woonhuis een vierkant vormden. Daardoor ontstond een binnenplein met in het midden een mesthoop. Het herenhuis lag aan de boerderij vast. De ruimte tussen mest en gebouwen, d'r sjproonk, was geplaveid. Het geheel werd afgesloten door een zware inrijpoort. Vlak naast het huis was een waterput. Het puthuis vormde met de woning een geheel. Had echter een afzonderlijke ingang en werd geregeld gesloten. De mensen uit de buurt mochten meestal ook gebruik van deze laatste droog lag kwamen ook andere mensen smeken om water. Na enige jaren dienst is deze put dieper gemaakt, wegens gebrek aan voldoende water. Daarvoor werden puttenmakers gehaald uit de Belgische Kempen. Het spreekt vanzelf dat zich bij de hoeve ook een bakoven bevond.

In 1971 is de hoeve jammer genoeg afgebroken.

De muur en het thee- of tuinhuisje zijn kortgeleden geheel gerestaureerd.

Uittreksel uit "Vervlogen jaren" van Frans Erens
1857 - 1935.

DE OPGRAVINGEN IN VOERENDAAL.

Onder auspiciën van de Archeologische Vereniging Limburg (A.V.L.) en zijn bezielende voorzitter de heer F.H.G. Engelen is van maandag 29 juli tot vrijdag 2 augustus 1985 een instructiekamp gehouden bij de opgraving van de romeinse boerderij in Voerendaal door de Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek (R.O.B.) gevestigd te Amersfoort.

Wiel Beckers en ondergetekende hebben voor het O.C.G.L. aan deze instructie deelgenomen en hebben iedere dag in Voerendaal gewerkt van 8.30 tot 16.30 uur.

Behalve het veldwerk onder leiding van Bert Buisman gebeurde het botanisch onderzoek door Laura Kooistra, deed Fons Horbach de vondstverwerking, Hugo Verwijlen het landmeten en gebeurde het hele onderzoek onder leiding van het R.O.B.

Het onderzoek was begin 1985 gestart met het maken van een aantal proefsleuven waardoor men een overzicht kreeg over het hele gebied.

Het bleek dat er behalve een villa, die al eerder was gelokaliseerd, ook nog een boerderij bestaande uit verschillende gebouwen binnen het gebied van 14 H.A. voorkwam. De eigenlijke villa bleek op een wat andere plaats te liggen dan men vermoedde.

Ten tijde van ons verblijf werden de sleuven bij de villa weer dichtgegooid en is men het onderzoek gaan concentreren op de boerderij waarbij de villa in een later stadium geheel onderzocht zal worden. Het hele onderzoek zal enige jaren duren.

Men was begonnen met de recente bouwvoor er machinaal af te halen voor men aan het eigenlijke archeologisch onderzoek kon beginnen. Daarna is de grond geheel afgeschaafd waardoor men een overzicht kreeg van de jongste bewoningsgeschiedenis. Tijdens deze instructieweek moesten wij de afgeschaafde laag over een diepte van ongeveer 10 cm voorzichtig spitten. Daartoe was het terrein verdeeld in secties van 10 bij 10 m en maakte men bovendien onderscheid tussen het gebied binnen de muren van de boerderijschuur en het gebied erbuiten. Tijdens dit spitwerk werden resten van dakpannen, wat terra sigilata, resten van vaatwerk, een enkele munt en wat spijkers gevonden.

Na het spitten werd met een metaaldetector het hele gebied nog eens afgezocht waarbij nog vrij veel munten werden gevonden deels sterk geoxydeerd maar soms nog verrassend goed bewaard. De munten waren voor zover herkenbaar uit de periode van de 4de eeuw en betroffen de laatste romeinse bewoningsgeschiedenis. Behalve munten wees de metaaldetector ook veel spijkers aan. Er werd ook een geheel geoxydeerde dolk aangetroffen, een metalen en een glazen ring, wat glas en wat botten.

Per vak worden alle vondsten in een vondstbakje gedaan en alles krijgt daarna een vondstnummer..

Bij het landmeten wordt uitgegaan van de coördinaten zoals die op de topografische kaart vermeld staan om de plaatsbepaling zo nauwkeurig mogelijk te laten geschieden.

Bij de vondstverwerking worden alle stukken aardewerk schoongemaakt en voorzichtig gewassen en de munten verder niet bekeken, in plastic zakjes gestopt en voor nader onderzoek naar Amersfoort, waar het R.O.B. gevestigd is, opgestuurd.

Het botanisch onderzoek omvat de pollenanalyse of stuifmeelonderzoek, zaden meest in verkoolde toestand, behalve wanneer ze onder water worden aangetroffen, hout en ook stengeldelen. Daardoor krijgt men een beeld van het landschap alsmede een globaal beeld van de landbouweconomie. Men komt wat te weten over de ouderdom van de afzettingen, het klimaat en de vegetatie.

In de week dat Wiel Beckers en ondergetekende bij de opgraving aanwezig waren is er alleen maar voorzichtig gespit over een diepte van 10 cm. In feite zou men alles moeten zeven maar dat gaat veel te veel tijd vergen.

Na het spitten komt de dragline weer om de 10 cm grond er af te halen en dan gaat men weer schaven, alles intekenen en vervolgens weer 10 cm spitten. Zo wordt laag voor laag bekeken.

De vele indrukken die we bij deze opgraving hebben opgedaan laten zich nauwelijks in een kort artikel beschrijven maar het is ons doel op den duur in staat te zijn zelf binnen de gemeente Landgraaf archeologisch onderzoek te gaan doen, uiteraard onder de leiding van het R.O.B.

O.S.Kuyl.

H E E M K U N D E I N L A N D G R A A F .

LANDGRAVEN EN GRAVINNEN, LET OP UW ZAAK.

Sinds enige tijd bestaat het Oudheidkundig Cultuurhistorisch Genootschap Landgraaf. Dit genootschap omvat drie afdelingen, nl. de sectie Natuurmonumenten en Kartografie de sectie Cultuur en Archeologie en de sectie Dialecten. In de wandeling wordt het genootschap vaak Heemkunde-vereniging genoemd, een naam die eigenlijk slechts een deel van het geheel dekt, maar wel duidelijk is.

De sectie Dialecten is het jongste lootje aan het nog jonge boompje, maar zij zal heus wel van zich laten horen, in het Sjeeter, Neuenhager, Waubacher, Rimburger, Groenstrater of Abdissenbosscher dialect. En het Lauradorps dan?, zo zult U vragen. Want dat staat niet in het rijtje. Ja, nu U het zegt, valt het mij ook op.

De heemkunde wil een gebied in zijn totaliteit leren kennen en doen kennen, ontdekken of herontdekken, in kaart en beeld brengen, vastleggen in de streektaal en in de landstaal, zodat iedereen er kennis van kan nemen. Men graaft in het verleden, men speurt op de grond en in de grond, in aardrijkskundige kaarten, in bibliotheken en archieven. Men bestudeert de overblijfselen uit vroeger tijden.

Men wil op die manier de ontwikkeling, de evolutie, de gang naar het heden beter begrijpen en inzichtelijk maken. En daarmee de band tussen bevolking en streek versterken.

Archeologie en heemkunde beperken zich dus niet tot het verleden. Oudheidkundigen en heemkundigen zijn geen mensen die alleen maar zeggen: "Kijk zo is het geweest." of "Ziet U, zo mooi was het."

Iets is niet mooi, OMDAT het oud is. Oude dingen kunnen evengoed lelijk zijn en altijd lelijk geweest zijn. Ze kunnen dan nog uit wetenschappelijk oogpunt en voor de kennis van de geschiedenis waardevol zijn. Zijn ze door de tand des tijds of door menselijk prutswerk aangetast, dan kunnen zij soms nog in de oude glorie worden hersteld. Ook begrijpen archeologen en heemkundigen heel goed, dat niet alles bij het oude moet blijven en dat de wereld geen oudheidkundig museum is en ook niet moet zijn.

De ware archeologen en heemkundigen zien niet alleen de ontwikkeling die er geweest is, maar evenzeer de ontwikkeling die gaande is en die vóór hun ligt: het perspectief. In zekere zin zijn zij zieners. Zij proberen verder te zien dan hun neus lang is. Zij proberen het waardevolle, het mooie in hun milieu zoveel mogelijk en op een verantwoorde wijze in stand te houden, te beschermen en waar nodig en mogelijk te verbeteren.

Oudheidkundigen en heemkundigen zijn geen geitewollensokkendragers, ook geen actievoerders-om-de-actie, geen

oproerkraaiers, maar ook geen dagdromers en ook geen herkauwers. Het zijn toekomstgerichte mensen van vlees en bloed; mannen en vrouwen van gisteren - nu - en - straks. Ze zetten bakens uit, maar zijn ook bereid de bakens te verzetten, als het getij verloopt. Maar zij kunnen ook signalen geven, mensen wakker schudden en de ogen openen. Zij kunnen waarschuwen voor een kortzichtig beleid, dat voor een tijdelijk gewin of schijn-gewin onherstelbare schade aanricht en onverantwoord ingrijpt in het milieu. Zij willen met overleg te werk gaan en anderen uitnodigen tot overleg.

Uw eigen Landgrafelijk Oudheidkundig Cultuurhistorisch Genootschap hoopt in de naaste toekomst deze gedachten in woord en beeld te brengen en iets moois te laten zien aan ieder die wil zien.

TOT SPOEDIG.

Voor inlichtingen en met Uw reacties kunt U terecht bij het secretariaat, Sportweg 3, 6371 CM Schaesberg. Tel. 045-311320.

Van Dijck.

N U J J E N A G E

NUJJENAGE, mieng plaatsh zoëë leef,

Ut dörpke dat is oechtverkore.

Joa bliehf ut trouw estebleef,

Jonk en oad en heij gebore,

En wat og gebure geet,

Noeëts dizze naam vergeëte.

Alling inne va òs deë vershteet,

Genòg en is gans bezeëte,

En bliet zageN U J J E N A G E

Acrostichon van Mariet Henssen.

Bomen worden omgekapt om asiels te bouwen voor mensen die gek zijn geworden omdat er geen bomen meer bestaan.

door James Thumber.

VAN WEGKRUIS TOT KAPEL.

DEEL IV.

Het wegkruis, toekomst of verleden tijd.

In het verleden bouwde men her en der kruisen om te voldoen aan allerhande doelstellingen. Er van uitgaande dat men heidense offerplaatsen door het oprichten van het kruis een meer Christelijk uiterlijk wilde geven, vergat men niet om op vele plaatsen een spaarruimte of iets van dien aard aan te brengen om te offeren. Dit zou men kunnen zien, of in verband kunnen brengen met de vele offer-gebruiken van onze voorouders. Dit neemt niet weg dat zo'n kruis juist om de een of andere plaatsingsreden omweven is met een waas van heidens bijgeloof, en om eerlijk te redeneren, iets van dat bijgeloof is door de eeuwen heen om het kruis blijven hangen. (Aldus Welters in zijn publicatie's over wegkruisen.)

Een gerichte drang tot het plaatsen van wegkruisen kan men toeschrijven aan de paters die hun toehoorders in het kader van de door hen gepreekte volksmissie's de parochianen de nodige geloofsverdieping of zonodig een andere richting aan de gevolgde levensweg trachtente geven. De verering van het kruis nam soms een centrale plaats in tijdens speciale plechtigheden ofwel Godsdienst-oefeningen, terwijl men bij zo'n missie-predicatie er met lichte doch gerichte drang de gelovigen aanspoorde tot het plaatsen van wegkruisen. Dit kruis moest de herinnering aan de volksmissie levendig houden. Om een aflaat te verdienen voor de zielen in het vagevuur leerde men berouwvol op te zien naar het kruis, het hoofd te ontbloten en een schietgebedje te bidden. Dergelijke missiekruisen of processiekruisen werden veelal opgericht door een of andere welgestelde parochiaan of heerboer om door deze geste in aanzien te stijgen. Een en ander kweekte een paar straten verder de nodige naijver en het bleef niet uit of men stak hier de hoofden bij elkaar om het hoognodige geld in te zamelen ter verwezelijking van een kruis in hun wijk. Dit tot genoegen van de plaatselijke geestelijkheid c.q. bevolking die op zo'n manier hun leefgemeenschap verrijkt zagen met uiterlijke tekens van christelijke geloofsovertuiging.

Om nog meer cachet aan de wegkruisen te geven kon men op de dag der oprichting of inzegening van een z.g. missiekruis evenals op de nu afgeschafte feestdag 3 Mei (Kruisvinding) een volle aflaat verdienen indien men na gecommuniceerd te hebben de kerk bezocht om vervolgens bij het kruis voor intentie's van de Paus te bidden.

De dag van de Kruisvinding was een feest dat tot 1960 in de R.K.kerk werd gevierd op 3 Mei omdat men aannam

dat de overblijfselen van het kruis in Jerusalem op 14 Sept. in het jaar 320 waren teruggevonden. Dit is echter nergens controleerbaar en was daarom de reden dat het in 1960 werd afgeschaft wegens het zwakke historische fundament en omdat het als een verdubbeling van het feest "Kruisverheffing" beschouwd kan worden. Deze feestdag wordt gevierd op 14 Sept. en heeft een triomfantelijk karakter n.l. verheffing van het kruis (verrijzenis symbool). Vanuit het Oosten is het in de 7de eeuw door Rome overgenomen en zodoende verspreid. Terugblikkend op de plaatsingsdrang van kruisbeelden en het kerkelijk vieren der kruisfeestdagen was het kruis, anders dan in onze dagen, met grote vanzelfsprekendheid onoplosbaar verbonden met het gewone leven van alledag. Men maakte een kruis bij het opstaan en slapen, gaan evenals voor en na het eten, terwijl men met het broodmes een kruisteken kraste in een vers brood alvorens men het aansneed.

Een kruis werd geplaatst voor het huis van een overledene tot de dag van begraven waarbij het vooruit gedragen werd bij de stoet naar kerk en kerkhof.

Het kruisbeeld aan de muur in bijna elk vertrek van de woning tot werkplaats of beestenstal toe evenals een kruisteken maken vele malen per dag was het begrip van alle katholieke waarheid. Met dien verstande werden dan ook de vele kruisen langs de weg geplaatst als symbool van het christelijk geloof.

Naast het plaatsen (zoals men zegt uit ware geloofsovertuiging) was de vernieling van wegekruisen een evenzo goed beeld als hede ten dage, dus wat dat aangaat is er niet zoveel veranderd in de loop der tijd. Bekijken we de huidige tijd dan zien we dat het kruis bij Leenhof in de vernieling is en het kruis nabij het station onlangs moest worden hersteld omdat het werd gebroken uit pure vernielzucht, terwijl in Rimborg een kruis geheel is verdwenen na de vernieling enz.

In de gemeente Nieuwenhagen werden van gemeente-wege enkele kruisen na een wijziging van het wegennet niet meer herplaatst.

Uit de tijd van voorheen weten we uit aantekeningen van pastoor Schatten dat op 15 Mei 1911 bij Leenhof een kruis werd vernield. Vervolgens Dec. 1911 nabij de hoeve Schaesberg, 24 Nov. 1912 op de Berg in Palemig, 8 Jan. 1913 een kruisbeeld midden in Schaesberg en op aswoensdag 1927 vielen 2 kruisen in de omgeving van de Lichtenberg ten offer aan waarschijnlijk enkele karnavalvierders.

Dat het herplaatsen van kruisen, in tegenstelling tot nu, met het nodige ceremonieel gepaard ging was te lezen in het Limburgs Dagblad van 8 Juli 1930 waarin men citeert: Na het Lof op Zondagmiddag trekt men naar het pleintje aan de hoek van de Hoofdstraat en de Oranje Nassaustraat. Na de plechtige inzegening door Pastoor Schatten krijgt Kapelaan Poels het woord "Onze voorvaderen, die het kruis hier geplaatst hadden, waren reeds diep doordrongen van ons Roomsche Geloof en durfden er ook voor uit te komen. In den tijd vóór Christus was het kruis een teken van schande, totdat Jezus Christus door zijn eigen bloedvlekken het kruis heeft gestempeld tot een teken van geluk en overwinning. Door het plaatsen van dit kruis hebt gij blijk gegeven van uw verknochtheid aan Jezus en zijn Kruis en verder laten zien dat ons geloof ook naar buiten gedragen moet worden, men moet durven belijden waarin men geloofd. Tenslotte is het een eerherstel, aangeboden aan Christus-Koning, voor de vele beledigingen hem aangedaan, door diegene die met Hem spotten. Iemand die hier dit kruis ziet staan weet direct, dat hier nog een rotsvast geloof is". Deze gedramatiseerde vereering voor het kruis was bepalend voor de toenmalige tijd, terwijl de kerk zelve eerst sedert de 11de eeuw een kruis op het altaar verplichtte.

Dat het kruis met zijn armen als wegwijzer beschouwd moest worden wijzend naar de goede of de niet goede te volgen weg, is met het oog op de volksrijke fantasie wel te begrijpen en van de andere kant ook goed waarneembaar overgenomen door het van de nodige ANWB kruisen, met name wegwijzers, in de steeds meer voorkomende wegkruisingen.

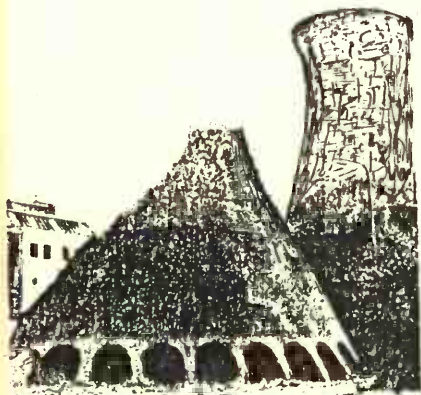
Kruisen worden gebruikt als veilige wegwijzer, niet alleen op de geestelijke levensweg maar ook op ons uitgebreid wegnnet. Men komt nu onwillekeurig tot de vraag naar het waarom van het plaatsen en diens achtergrond. Al met al een niet eenvoudige vraag ook al gaat men de kruisen rangschikken naar:

- A) Onderwerp b.v. Hagelkruis, Processie of Devotiekruis, Memorie of Moordkruis.
- B) Uitvoering b.v. grote, houten, stenen of gietijzeren. Men mag gerust stellen dat de kruisbeelden een bijzondere plaats markeren in ons Limburgs landschap en waarin onze gemeente geen uitzondering maakt.

Wij mogen ons gelukkig prijzen wanneer onze kruismonumenten niet zonder meer verdwijnen als gevolg van uitbreiding, bij aanleg van nieuwe wegen of verbreding daarvan. Er is voor onze Heemkundevereniging al veel gewonnen indien de Gemeentelijke overheid de wegkruisen probeert te onderhouden of in goede staat terugbrengt, want onze wegkruisen behoren tot de kunstmatige

elementen in onze leefgemeenschap of landschap. Ze zijn opgericht door onze voorouders die reageerden op voorvallen op hun levensweg en droegen bij tot het leefbaar maken van onze huidige gemeente Landgraaf.

ha.er.

Mijnmonument

VAN ITERSON - TOREN.

De van Iterson-toren is een koeltoren, die ontworpen werd door prof. F.K.Th. van Iterson. Hij was directeur van de Staatsmijnen van 1913 tot 1941.

De toren valt op door zijn rare vorm. Het eerste model van dit soort toren werd gebouwd in 1916. Later, bij de sluiting van de mijnen werd op het terrein van de mijn Emma deze koeltoren tot industrieel mijnmonument verklaard. Ook werd de toren op de monumentenlijst geplaatst, doch in Juli 1985 op schandelijke wijze vernield.

Doel van de koeltoren.

Koeltorens worden gebruikt om zeer grote hoeveelheden heet water uit de electr.centrale af te koelen. Dit gebeurt door het water in aanraking te brengen met de buitenlucht. Het water wordt op een hoogte van ca. 8 m. van beneden, in de toren gespoten. Om het contact tussen lucht en water zo groot mogelijk te maken, zijn in het onderste gedeelte van de toren grote aantallen latjes ingebouwd. Deze bevinden zich tussen het gedeelte boven de kolommen aan de voet van de inlaat van het water. Dit latwerk of gradeerwerk, heeft een gezamenlijke lengte van enkele honderden kilometers. Het zorgt er voor, dat de druppels water telkens weer bij het naar beneden vallen uit elkaar spatten. Dit vergroot de warmte overdracht tussen lucht en water. Hierdoor ontstaat een uiterst dichte regenbui, waarbij het per uur zo'n 6000 mm regent. Ter vergelijking; De normale regenval bedraagt per/ca. 750 mm en bij de zwaarste regenbuien valt hooguit 30 mm per uur. Er moet zoveel mogelijk lucht langs het water strijken om dit af te koelen. Daartoe bevinden zich onder aan de toren grote (boogvormige) openingen waarlangs de lucht tussen de kolommen van de koeltorenwand naar binnen wordt gezogen. Deze zeer grote hoeveelheden lucht komen in aanraking met de hete waterdruppels en nemen de warmte hiervan

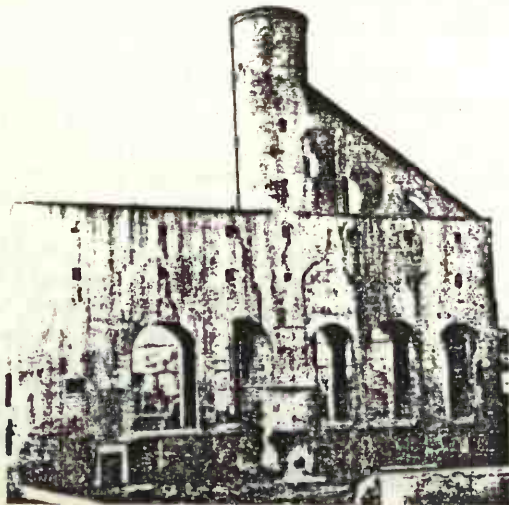
jaar

over. De lucht wordt opgewarmd en het water koelt af. Warme lucht is lichter dan koude lucht en stijgt op. Door het opstijgen in de toren van de verwarmde lucht, wordt steeds weer koude lucht onder in de koeltoren aanzogen. Het proces gaat steeds door. De snelheid waarmee de verwarmde lucht in de toren opstijgt, wordt in hoofdzaak bepaald door de temperatuur hiervan en de hoogte van de toren. Hoe hoger de toren, hoe beter de opstijging. De torens waren soms wel 65 m hoog en hadden eerst rechte wanden. De lucht gaat bij het opstijgen echter steeds sneller stijgen, hetgeen nare luchtvervelingen veroorzaakt. Van Iterson heeft toen een model toren ontworpen die boven aan de "keel" een vernauwing kreeg. Deze vorm noemt men een hyperboloïde. De lucht wordt iets afgeremd en stijgt gelijkmatiger op. Boven de "keel" wordt de toren weer iets wijder, waardoor de lucht gemakkelijker naar buiten stroomt. Nog enkele redenen van de rare vormgeving zijn, dat de constructie steviger is en minder beton ter vervaardiging gebruikt behoeft te worden.

Misdaad.

De toren op het Emma-terrein was een van de eerste koeltorens van het model van Iterson. Het was een van de weinige mijnmonumenten die ons nog resten. Voor velen, vooral oud mijnwerkers, heeft het afbreken van de toren pijn gedaan en de wijze waarop dit is geschied komt misdadig over. De "schuldigen" dienen daarom voor een passend ander mijnmonument te zorgen.

Wiel Beckers.

ALGEMENE LEDENVERGADERING.

De eerstkomende algemene ledenvergadering van het O.C.G.L. zal plaatsvinden op Dinsdag 15 Oktober 1985 om 19.30 in het Eijkhagen College.

- Agenda: 1. Opening door de voorzitter
 2. Ingekomen stukken
 3. Uitgaande stukken
 4. Bestuursmededelingen
 5. Tijd voor de Secties
 6. Rondvraag.

Na afloop van de ledenvergadering zal de heer Bekema dia's vertonen van Strijthagen en wel omstreeks 21.00 uur.

O.S.Kuijl
 Secretaris O.C.G.L.

SCHUTTERIJ.

Deel II

Oprichting der schutterijen in Limburg.

De oprichting zal niet voor iedere schutterij op dezelfde wijze zijn geschied, doch dat onderstaande in grote trekken het tot stand komen weergeeft bewijzen de vele archieven welke diverse oude verenigingen nog in hun bezit hebben.

Voor de oudere schutters is dit misschien weer eens een opfrissing van hun geheugen en voor de jongere is het goed te weten HOE hun vereniging tot oprichting gekomen is.

In het verre verleden moest iedere man zelf voor zijn eigen veiligheid en de veiligheid van zijn dierbare zorgen. Een Nato of Verenigde Naties waren in die tijd uit den boze. Want volgens goed Germaans gebruik zorgde iedere burger voor zich zelf. Nu heeft men geredeneerd dat zich in de loop der tijden de mannen aaneensloten om in christelijke tijden er toe over te kunnen gaan een patroon te kiezen om zo te worden, een gilde van schutters. Men behoeft het ontstaan van sommige schuttersgilden op deze wijze niet te ontkennen om er op te kunnen wijzen dat zeker niet ALLE schuttersbroederschappen zo hun oorsprong vonden.

Sinds de uitvinding van het buskruit, toen de ridders hun overwegende positie in de oorlog hadden verloren, werd de schutterij wel veelal het machtsinstrument in handen van de HEER van plaats of streek.

De schutterij werd gebruikt voor handhaving van de orde en de rust en ook wel, als dit nodig was, voor politiediensten. Een ander mooie taak van de schuttersbroederschappen was het begeleiden van het Allerheiligste bij de grote processie's op kermis-zondag.

Bij de opkomst van de Reformatie veranderde het karakter van deze begeleiding echter aanzienlijk. Ook door onze streken ging een golf van nieuw lichterij, die onrust en verwarring bracht waardoor, voor sommige handen niets meer veilig was. Op 16 Mei 1573 moest zelfs de Bisschop van Roermond aan de Magistraat der stad schrijven dat er gedurende het trekken van de H.Sacramentsprocessie "grote oneere ende onwaardigheide geschiedt" tot ontstichting der brave en eenvoudige lieden. Indien zulks geschiedde in een stad, de zetel van een Bisschop, hoe zal het er dan op het platteland wel zijn toegegaan?

Het is dan ook niet verwonderlijk dat Balunus van Hörpusch, Abt van Rolduc, in 1633 de schutterij van Merksteinstichtte met de uitdrukkelijke opdracht te dienen als bewapende bescherming van de katholieke godsdienst en met name van de H.Sacramentsprocessie. In oude reglementen vindt men nog dat sommige schutters deze processie met "bedekte hoofden" mochten bijwonen n.l. de keizer; de koning, de kapitein, de twee schietmeesters en de vaandrig, dit wil dus zeggen dat de anderen met ontbloot hoofd gingen. Ook de huidige reglementen van vele schutterijen schrijven nog voor dat, onder bedreiging van boete, de schutters op Bronkzondag de processie moeten bijwonen.

Waakte de schutterij aan de hand van reglementen, al bijzonder over het WEL en Wee van haar levende leden, deze zorg strekte zich ook uit tot de overleden leden schutters. Het is derhalve niet alleen gewenst doch ook verplicht begrafenissen van overleden schutters bij te wonen. Bij diverse schutterijen worden op patroonsheilige dag alle gestorven schutters nog weer in herinnering gehaald en laat men een Hoogmis opdragen. Het is ook een heel oud gebruik, en dit gebeurt momenteel nog overal, dat op patroonsheilige dag 's morgens reveille wordt geblazen, een Hoogmis wordt opgedragen, de doden herdacht worden, een rondmars gehouden wordt en 's avonds een gezellig samenzijn is. Dit gezellig samenzijn werd in vroegere jaren met de hele gemeenschap gevierd.

Dit betreft de oprichting. Laten wij er vooral voor zorgen dat WIJ onze oude gebruiken, dit folkloristische, niet ter zijde schuiven, vooral niet als wij onze LIMBURGSE - FOLKLORE willen behouden

Rest ons nog te vermelden dat op de route welke de processie trok, door kwaadwilligen, geregeld allerhande obstakels geplaatst werden, zoals dikke stenen en bomen over de weg gelegd, draadversperringen werden aangelegd,

gaten werden in de grond op de weg gegraven enz. Nu werden in het dorp ook een aantal flinke mannen gevraagd om deze obstakels op te ruimen om zo doende de weg vrij te maken voor de processie. Dit waren dan flinke kerels "met dikke moeskelen" zoals wij dat in Limburg plegen te zeggen, die trokken een paar klompen aan, deden een leren schort voor en gingen dan met bijl-nijptang-hamer etc. op stap en ruimden deze obstakels op. En dit zijn nu de mannen die bij de schutterij voorop lopen met bijl, schort en baard de z.g. BIELEMANNEN". Zij marcheren voor de schutterij uit en zijn dus het symbool van de mannen die vroeger de eventuele obstakels opruimden. Nu hoort men op schutterswedstrijden wel eens beweren dat een "BIELEMAN" met laarzen of schoenen aan niet in aanmerking kan komen voor een wedstrijdprijs, om reden dat men vroeger klompen droeg. Dit is echter onjuist en hierover zal discussiëren gaan, niet een jury, daar wij reeds in de 15de en 16de eeuw schoenen en ook laarzen kenden al was het dan ook in een andere vorm of model als vandaag. Wel bestaat de mogelijkheid dat bij de beoordeling van de "BIELEMAN" de jury zich met de gedachten zal verplaatsen naar vroegere jaren/tijd en dan zal redeneren dat voor het karwei wat deze mannen moeten opruimen, zij niet zouden verschijnen met gepoetste schoenen / of laarzen. Of geperste broek, opgepoetste schilden, enz. Ihuïs knapt men toch ook geen vuile karweitjes op met zijn beste schoenen en/of pak aan. Men zegt ook niet "vrouw pers mijn broek op, ik ga nog wat in de tuin werken". Wij willen hier alleen maar mee zeggen, dat een robuuste kerel met klompen aan meer het symbool benaderd dat hij moet uitbeelden dan iemand die gekleed is alsof hij naar een bruiloft gaat, al ziet hij er verder nog zo mooi uit, kan het best mogelijk zijn dat deze laatste bij de algemene indruk een puntje minder krijgt als de eerstgenoemde.

BESCHOUWINGEN:

Zakelijk beschouwd, beantwoord een schutterij tegenwoordig grotendeels niet meer aan het doel waarvoor zij in het verre verleden in het leven is geroepen. Als zodanig zal men in deze tijd van nuchtere berekening voor een schutterij geen plaats meer vinden in deze moderne samenleving. Toch heeft de schutterij als een prachtig stuk LIMBURGSE-FOLKLORE haar eigen plaats en is zij speciaal met het dorpsleven zo vergroeid dat men haar niet meer zou willen missen. Zij heeft haar eigen aantrekkelijkheid bij jong en oud, zij geeft een bijzonder rytme en kleur bij feestelijke gelegenheden, speciaal bij processie's en optochten. Zij draagt met zich mee een gewaardeerde traditie van onze voorvaderen.

LATEN WIJ ZORGEN, DEZE TE BEHOUDEN.

H.A.J. Dortants
Eygelshovenerweg 25
6374 KB LANDGRAAF NL
Tel. 045-315315

BULLETIN

Oudheidkundig Cultuurhisto-
risch Genootschap Landgraaf

December 1985

1e Jaargang

Van de redactie.

Het laatste nummer van 1985.

Neen het was geen slecht jaar voor het O.C.G.L. Het ledental is ca 100 % gestegen en wij ontvingen een schenking (in de vorm van de kruisweg van Ad de Haas) waardoor wij even stil werden. Maar even want er is nadien geen vergadering geweest of er werd een geruime tijd over gesproken.

Langzaamaan komen we op gang. Een vereniging met zoveel werk, zoveel wat wij graag willen doen, loopt niet in enkele maanden soepeltjes.

Wij hebben ook wel eens pech. Zo moest Mevr. Zweiphenning de taak die zij op zich genomen had plotseling staken. Dit kwam door de ziekte van haar echtgenoot. Mevr. Zweiphenning wij hopen dat binnenkort alles weer goed gaat en hartelijk dank voor het werk hetwelk U voor het O.C.G.L. gedaan hebt. En natuurlijk hartelijk dank aan Mevr. Paes die tijdelijk het werk overgenomen heeft.

Nu we toch op de bedanktour zitten; hartelijk dank aan al mijn vaste medewerkers (en ook de tijdelijke) die zorgen dat er voldoende copie blijft voor het Bulletin.

Wij haasten ons weer naar het jaar 1986.

Het jaar door ons uitgeroepen niet alleen tot het jaar van de verdubbeling van ons ledental maar ook tot het jaar waarin wij het geld bij elkaar proberen te krijgen om de kruisweg van Ad de Haas te laten restaureren.

Laten wij in de haast niet vergeten alle leden en begunstigers een prettig kerstfeest en jaareinde en een goed 1986 te wensen.

SEKTIE-DIALEKT

Al timmeren we niet aan de weg, onze groep blijft met zeer veel animo verder werken. De interesse is groot, het "huidswerk" wordt met veel plezier gemaakt en hier en daar werd er al een beroep op ons gedaan, om dialekt-bijdragen voor Kerst- en Eucharistie-vieringen te verzorgen. Dit alles sterkt ons in onze mening, dat er een opleving gaande is, wat betreft het dialekt. Wij gaan op de ingeslagen weg verder.

SECTIE CULTUUR EN ARCHEOLOGIE.

In de achter ons liggende periode heeft de sectie zich hoofdzakelijk bezig gehouden met het vastleggen van gegevens over oude ambachten en gebruiken. Zo is er o.a. aandacht besteed aan het gebruik van bakovens, het boerenbedrijf, het vak van sigarenmaker en het vak van smid. Veel hulp heeft de sectie hierbij gehad van dhr. Spierts en dhr. Mofers. Zij wisten op een uitstekende wijze hun kennis op het gebied van het boerenbedrijf en het smidsvak aan de leden van de sectie over te dragen. Op onze volgende bijeenkomst zal het vak van zadelmaker aan de orde komen, waarvoor als deskundige dhr. Robbertz is uitgenodigd. Als buitenactiviteit hebben enkele leden van de sectie nog een poging ondernomen om een pottenbakkersoven bloot te leggen. Hiertoe werd een proefsleuf gegraven. Hoewel er wel diverse scherven zijn gevonden is het helaas nog niet gelukt om de oven te bereiken. Wellicht zal in de toekomst nog een poging worden ondernomen.

Sektie NATUURMONUMENTEN en KARTOGRAFIE

Onze sektie ondervindt hoe veelomvattend haar taakstelling. Niettemin worden er langzaam maar zeker vorderingen gemaakt al zal het nog jaren studie en onderzoek vergen alvorens concrete resultaten bereikt zijn. Er wordt geprobeerd een overzicht te scheppen in de werkzaamheden voor onze sektie om tot uitvoering er van te komen in werkgroepen. Temeer omdat in ietwat kleinere groepen een doelmatiger uitvoering mogelijk blijkt.

EKSKURSIE-TRIER

D'r 7de September 1985... 's Möriges rónk 8 oeëre kómme va alle zieë lede van ut O.C.G.L. óp ut Sunplein aa. De bus is óg óp tied en um 8 oeër geet ut mit 48 man rigting Trier. De zón houwe viër ós mitbrag en die hat ós óg d'r ganse daag nit in d'r shtieëk ge-loate. Ut landshap, woeë viër durgvore is ós allemoal nit nuj, mar ig gleuf tog, dat gidderinne doava genoate hat.- Viër houwe ós óg inne van de wiënige shun daag van dizze "zoeëmer" oehtgezóg. Ig han mig waal óngerweëges aafgevraag, of die lüj, die zoeë geër ónge i gen eëd vrentele, (en van die houwe viër t'r etlige in ós gezelshap!) óg zoeë van dat shun landshap um ós erum kanne genete, wie viër geweun, boaveeëdshe lüj?... Vuër haof twellef woare v'r in Trier. Viër houwe bis 2 oeër tied, um ós de shtad ins te bekieke of d'r innerligge miensh te goa vershterke, of ing kombinaassie van die twieë; gidder noa zie ege gooddunke. Um 2 oeër woare v'r wer allenuij aan de PORTA NIGRA; doa shtóng d'r gids al veëdig, deë ós alles, wat wieëtesweëd woar, oeht moos lekge en dat óg óp ing ziër plezerige maneer hat gedoa.. Van zie egefabrikaat-Hollensh hónt v'r allenuij graad zoevöel plezeer gehad, wie van zienne oehtlek.... Die PORTA NIGRA dan, (de shwatte poat) is óp zig zellever al ee megtig impozant bówwerk, mar went me zig vuërshfelt, dat t'r doa nog 3 va zint geweë en da die shtadsmoeër, woa ze e deel va woare,.. dat is joa get óngeleufeligs!!! En wen ig da zien, dat doa ging shpiehs en ginne betóng aa te pas is gekómme en dat die rousegtige, witte zankshtee-blök mit iehzere pinne en loeëd ópee vasmak woeëte.. en dat 30 meter hoeëg en 36 meter breed, ja, dan shtet dig d'r vershtank shtil.- Shtel dig vuër: went d'r vijand durg ing poat noa binne houw wete te kómme, dan zoot heë in de val vur de twieëde poat en kós va boavenaaf mit hete oalig en geshmólte loeëd begoate weëde... errem duivele... Zots de da nit lieëver ing koeëgel durg d'r kop kriehge??-----D'r aartsbisshop POPPA woeët in 1016 regént uvver Trier, wat doeh nog inne volshtendige puinhoop woar, noa alle plunderinge, vëvervel en krége, die ut houw mótte mitmake. Allingde PORTA NIGRA woar nog bouw volshtendig intak. POPPA hat uëver de oape binneplaatsh e daak lotte tekge, doeh houw heë al ee geshloate vertrek. Doanua hat he mit balke-loage óp 3 vershillende huëgdes vloëere en plafons aa lotte lekge en dat goof 2 ruimtes boavene; die woeëte doeh es kirke i-gerig. De ungeshte woeët parochie-kirk en de böaveshte kloeëster-kirk. Dat

kloeëster waar neëver d'r hoopstoeëre gebówd, ter ieëre van d'r Hillige Simeon, deë zie leëve lank in ing leëg grot ónger de PORTA NIGRA gewónd hat. Bis 1803 waar die Simeonskirk nog in gebroehk. Napoleon loot ut ganse kirk-interieur voethoale. Ut kloeëster houw d'r uidste krütsgank va Dütshland..(Óp de ieësh-te etaash inplaatsh va geliekhvloers!)

In ut kloeëster is noeh ut shtadsmuseum óngergebrag. Óp d'r maat, woeë sinds 958 ut Marktkreuz shtet, (ut uidste gedenkteke va wieë en zieë) shtet óg d'r Petersbrunnen, in 1595 ter ieëre va St. Petrus gebówd. St. Petrus waar d'r shtadspatroeën va Trier.

Róngsum die handelsplaatsh shtónt waal de shunste ouw hoehzer, die me zig dinke kan, zoewaal van d'r adel, wie van de burgereij, ónger angere die Steipe, (de shtiep), ing prag van ee gebów, mit an d'r gieë-vel figoeëre aagebrag, die gidder hön ege betekenis hónt. In 1430 woeët mit d'r bów van de "Shteipb"aa-gevange, d'r fes-zaal van de shtad; doamt begós óg inne wedshtried in ut bówwe tusshe d'r bisshop en de burgereij..Ut kirkshke van de gildes van St. Gangolf moos in 1459 plaatsh make vur inne grótttere nujbów. In 1483 woeët de pragtige "Steipe" veëdig. In 1507 waar doch wer d'r toeëre van d'r St. Gangolf zoeë hoeëg, dat heë uëver de ganse shtad oehkiekket. Doch doog d'r bisshop wer inne teëge-zet: rónk 1520 bówde heë d'r regter-domtoeëre nog hoeëger, bis dat deë boaver d'r St. Gangolf oehshtook!--"und so weiter", va kingeregtigheet geshproake!.....

Rónk 1200 bówt d'r adel nog hoehzer, die wie inne toeëre verdedigd kame weëde; zoeë zoge v'r ut "Dreikönighaus", Vreuger houw dat in de ieështe en twieëde verdeping ging vinstere en ging duëre! De duër waar óp de 3de etaash en doa kós te alling mar noa binne uvver ing ledder, die ze da wer noa binne trókke... Dat geshravel wool ig gezieë ha! Mós te beij dieng noabesh-vrouw ut ellef-oeëres-teske-kaffe goa drinke.. Mar íg han doa ee lekker gleëske bitter-lemon gedrónke...en ut goof doa óg "Kaffee mit kuchen", want ze hónt doa ing gezellige "Konditorei" va gemak en doch kans durg ing geweun duër noa binne....

Viër hónt óg ut Jüde-shtróatje gezieë. In d'r tied rónk 1600 regelde de jüdde doa alles, wat mit geld te make hat, meshiens te vergliehke mit de Rabo-bank va hñj, mar dan e bietje winniger gekompjoeterd.... Wat mig waal an de zieël góng:de jüdde houwe ging pligte en ging regte!! Woeë han íg dat mieë gehoeët? Ut "Rococo-paleis, zoeë, wie ut waar, wie aartsbisshop PHILIPP VON WALDERDORFF heij zieng residentie va makde, gevool d'r edele Heer uit!

In 1756 loot heë e gastehoebs d'rva make. Dat woëet in 1794 geplunderd en gedegradeerd tot kazerne. Ieësh Fransoëze en vanaaf 1815 Prühse-soldoate. In 1930 pregtig gerestaureerd en in 1944 wer kapot- gebombardeed. Ut bikhouwerk van d'r Ferdinand Tietz, zoe-waal an d'r gieëvel, wie in d'r goodóngerhaote "Paleistuin" zint gelukkig bewaard geblieëve....

De Basilica van Constantijn...Doa is zoeë vöel uvver verteld woëde...:d'r grótste zaal oeht de aodheet, 67 meter lank, 27 meter breed, 30 meter hoeëg..De geweldige Porta Nigra past heij twieë kiër in. D'r boehtekank is noeh nog enorm..Doa woare vreuger nog hote gallerijje ónger de albast vinstere.(Van doa oeht wirkete óg de vinster-weshere.) In de 3 meter diekke moeëre woare wenteltrappe oehtgespaard. Va binne woare de bakshtene moeëre mit marmer bekleijd. Óg ing gans raffeneerd aagelagde verwerming houwe ze doa.. Wens te mar genóg shlave has, vur de óaves te shtoake en ant breune te haote, dabis te wied genóg. In 1198, wie de aartsbisshoppe de ruïnes es residensie gónge broehke, houw d'r zaal gee daak mieë en woar geweun ing oape binneplaatsh. Ieësh in 1846 en 1856 hónt de Prühse de basilica wer in oader gemak, mar in 1944 brank wer alles aaf en vanaaf 1954 is ut geweldig "cassette-plafond" aagebrag woëde, graad, wie vreuger, mar zónger de verséringe van doeh!

En dan de "Kaiserthermen": wenste dig vuërshtéls, wie ze zónger hijskrane, bulldozere, graafmashiehner, betongmuëles (en wat nog mieë gebroek weëd, heij inne gans ónnuëzele bów in ózze tied): zoeë bówwerk doahin gezat hónt, dan kans te alling mar depe respek hau, vur al dieginnige, die heij aa gewirk hónt; wiewöel shlave zint doa aa te pas gekoame, vuër dat al die metere geng en gewelleve ónger de eëd veëdig woare; nog gans geshwieëge van de megtige komplekse boaver de eëd!..Wie raffeneerd, oehtgekiend de shtoakplaatshé van de "centrale verwerming", d'r aan- en aafveur va kaod en werm water, de shluis tusshe werm en kouw ruimtes van ut badhoebs....

Badhoebs...noe hove v'r nit te dinke aa bade of weshe of shwemme....Zoeë woar dat nit..Dat woar get, wie ee gemeenshapshoebs, of, wie me noeh zeët:"rekreasiencentrum", dus vur ut plege van sosiale kontakte..! Wat zal dat jónk vóllek doa sosiaal gekontakt hau, wen ig mig al die vrij-ekshkes bedink! Wat zal doa shwoar gepolletiekt zieë woëde; en gekrakeeld uvver d'r shport...En wat kóste doa de kinger koekverberge en noaleuperke helle.. En de vrouwlüj..? Die houwe in deë tied warshienlik nit vöel in de millek te brokkele. Meshiens hónt ze gekald uvver de krankhete...: die ze

houwe, die ze gehad houwe en die ze nog kóste kriehge. Viër hónt nog lang nit alles gezieë in Trier; ig hoap nog ins trük te kómme noa Augusta treverorum.

Ig weet ut, iër ziet alles mit inne "kennersblik", mar hat iër mieë genoate, wie ig, deë gekieëke han
MIT DE OGE VAN INNE VOLSHLAGE LEEK??

TRIER

Doeh bis ing shtad, gans noa mie hat, modern en aod, ut is mit-ee verweëve, dat hat dig, Trier, dat vinge viër, get gans apaats gegeëve.

E.M-C.

VERSLAG LEDENVERGADERING OP 15 OKTOBER 1985.

Ledenvergadering van het O.C.G.L. op Dinsdag 15 Oktober 1985 in het Eijkhagencollege.

Aanwezig zijn de bestuursleden mevr. Ringens, mevr. Mofers en de heren Derks, Kuyl en Beckers, niet aanwezig Maalsté en Rade.

Er zijn aanwezig 21 personen. In het Bulletin 1985 (3) heeft de oproep met agenda voor de ledenvergadering gestaan.

Om 19.50 uur opent voorzitter Derks de vergadering, heet iedereen welkom en spreekt van een voorspoedig jaar voor ons O.C.G.L.. Het ledenaantal is nu 75. Helaas is de subsidieaanvraag over 1985 van de gemeente Landgraaf afgewezen, maar in 1986 is op de begroting opgenomen een bedrag vvn f.500,--. Het belangrijkste is dat we er nu bijhoren.

Het Jaarboek 1985 is vrijwel uitverkocht. De uitgave is een succes geworden ook financieel. We hebben f.100,-- tot f.150,-- overgehouden.

Mevr. van Heel heeft ons muurschilderingen van Ad de Haas uit het oude de Weverziekenhuis van Heerlen geschonken. Hierbij dient aangetekend te worden dat de heer van Heel het ziekenhuis heeft ondernomen. Dankzij deze schenking heeft onze vereniging veel publiciteit verkregen.

In dit verband merkt de heer van Dijck op dat de ware geschiedenis van deze schenking en wat we er mee gaan doen in het komende jaarboek uit de boeken gedaan moet worden.

Secretaris Kuyl geeft een opsomming van alle binnengekomen en uitgaande brieven.

a) Er is een schrijven gekomen van de stichting

Sport/Jeugd/Cultuur met informatie over de SUN-sporten waarbij een sportmanifestatie op 4 Juli 1986 gehouden zal worden. Het O.C.G.L. zal meedoen met een stand.

b) Een schrijven van de stichting S.J.C. om bij haar kwartetten met bijzonderheden over Schaesberg, Nieuwenhagen, Ubach over Worms en Rimburg aan te kopen voor f.5,50 en te verkopen voor f.8,--. Het O.C.G.L. gaat hier niet op in op deze wijze haar financiën te verbeteren

c) Een brief van de gemeente Landgraaf met bevestiging van ons bezwaarschrift tegen het niet verlenen van een subsidie aan het O.C.G.L. door gemeente Landgraaf en de A.R.O.B. procedure die in werking wordt gesteld met een hoorzitting op Donderdag 1 Augustus 1985. Rade en Kuyl zijn op deze hoorzitting geweest en hebben uitgelegd hoe veel het O.C.G.L. voor de gemeente doet. Het heeft niet veel geholpen want in September kwam een afwijzing van ons verzoek voor subsidie over 1985.

d) Een schrijven van de heer l'Ortije waarin hij mededeelt niet langer lid te kunnen zijn van het O.C.G.L. in verband met zijn intrede tot het priesterschap.

e) Een nieuwsbrief van een werkgroep over de informatievoorziening van heemkundeverenigingen in Limburg.

f) Een brief van het S.J.C. met het verzoek tot opgaaf van activiteiten en mogelijke acties in 1986 voor het O.C.G.L. We hebben hierop geantwoord dat we ons niet met kienen bezighouden en ook geen feesttent willen oprichten. Wel hebben we aangevraagd de mogelijkheid een collecte te houden in de periode April/Mei 1986 om geld bijeen te krijgen voor de restauratie van de staties van Ad de Haas. Ook wordt gedacht aan de verkoop van prentbriefkaarten van een aantal van die staties zoals ze er op het ogenblik uitzien en opgeslagen staan in een gebouw in Ubach over Worms.

g) Er is een aantal brieven binnengekomen, soms via de gemeente, in verband met de fresco's van Ad de Haas, onder meer van restaurateurs alsmede de secretaris van de Stichting Ad de Haas de heer C.Bertrand. Een afspraak om met de leden van deze stichting in December te gaan praten over de eventuele restauratie is gemaakt.

h) Tenslotte nog binnengekomen een brief van de Raad voor de Volkskunde Maas/Rijn voor een internationale ledenvergadering op Zaterdag 19 Oktober 1985 te Büttgenbach (Dld). Gezien de korte voorbereiding is niemand van het bestuur daar naar toe geweest.

Bij de uitgaande stukken dient vermeld te worden

a) Een uitnodiging voor de lezing van de heer F. Engelen over het onderwerp "Folklore en gebruiken

in de mijnbouw" op Maandag 20 Mei 1985 die door 28 personen werd bezocht met een zeer levendige discussie aan het eind van de lezing.

b) Bestuursvergaderingen zijn gehouden op 11 Juli en 12 September.

c) De excursie naar Trier op Zaterdag 7 September was een groot succes. Een vrijwel volle bus bracht ons na een lange tocht naar Trier waar onder deskundige leiding een voortreffelijke rondleiding werd gehouden.

Tijd voor de secties.

a) Sectie cultuur en archeologie. Beckers is bezig met op de maandelijkse bijeenkomsten een aantal oude beroepen te bespreken en is begonnen met "bakovens bij het huis"

Beckers en Kuyl hebben van Maandag 29 Juli tot en met Vrijdag 2 Augustus 1985 op het instructiekamp gewerkt bij de opgraving van de romeinse boerderij in Voerendaal door het R.O.B. (zie Bulletin 1985 (3) pag.53 en 54). Beckers heeft ook nog een week gewerkt bij de opgraving van de heer Knook van het kasteel Schaesberg. Volgens Beckers wordt er te veel naar de bouwkundige aspecten gekeken en dreigt de ruïne op deze wijze in de vernieling te gaan.

Beckers heeft met leden van zijn groep de opgraving in de Gatestraat geleid waarbij vroeger in de zeventiger jaren een begin 12de eeuwse pottenbakkersoven is gevonden. Hij heeft een proefsleuf gemaakt, in de bovenste meter een honderdtal scherven gevonden en daaronder niets. De grond eronder leek ook vrij duidelijk ongeroerd.

b) Monumenten.

Mevr. Zitsen vraagt wie van de vereniging er wat doet in Rimborg. De heer Verbunt geeft aan dat hij van plan is naar Rimborg te gaan met een bandrecorder om opnamen te maken. Een zekere heer Collon een oude man, schijnt veel over de gebouwen in Rimborg te weten.

Verbunt zegt dat Mej. Hoepermans uit Kerkrade de stukken van de verzameling van haar vader die betrekking hebben op Landgraaf aan hem in bruikleen zal geven.

Verder zegt Verbunt dat de heer van Venrooij bezig is met een beschrijving van een wandeling door de Kakert en Schaesberg.

Mevrouw Zweiphenning verzamelt alle krantenknipsels over Landgraaf.

c) Dialectgroep.

Sedert Maart 1985 heeft de dialectgroep zich bij

het O.C.G.L. aangemeld en zit Mevrouw Mofers namens die groep in het bestuur van ons genootschap. Hierdoor zijn 15 mensen lid geworden.

Rondvraag.

Allereerst een oproep van de penningmeester om de contributie over 1985 te betalen, het betreft hier een zestal personen.

De secretaris zal in een briefje die personen nog eens aanmanen te betalen.

De heer van Hulst vraagt hoe het met de huisvesting zit. Voorzitter Derks antwoordt dat via het S.J.C. een paar voorstellen zijn gedaan maar de kosten van vooral de verwarming zijn veel te hoog.

Van de gemeente uit zijn geen voorstellen gedaan. Volgens van Hulst zou het goed zijn wethouder Heinrichs in deze te benaderen.

Mevrouw Beelen vraagt of er met ingang van volgend jaar geen acceptgirokaarten voor de betaling van de contributie kunnen komen. Het ligt in de bedoeling dit alsmede de lidmaatschapskaarten per 1 Januari 1986 te realiseren.

De heer Verbunt vraagt of het misschien mogelijk is leden te royeren, niet dat hij iemand op het oog heeft, maar de procedure staat in de stichtingsakte maar de leden van ons genootschap moeten weten dat ze hoge geestelijke normen moeten hebben.

Niets meer aan de orde zijnde sluit de voorzitter om 21.10 de vergadering en kreeg de heer Bekema het woord die samen met zijn vrouw, die de dia-projector bediende, een prachtige verzameling dia's over Strijthagen liet zien en daarbij nog een duidelijk makend dat de bungalowparkplannen van de gemeente, zogenaamd gericht op de bevordering van het toerisme geen doorgang moeten vinden.

O.S.Kuyl
secretaris O.C.G.L.

Het Interieur van 't Spaans Kentje

't Spaans Kentje is een gebouw dat vroeger de parochiekerk in Nieuwenhagen is geweest. Het interieur zag er volgens de verhalen van een bejaarde dame als volgt uit. De ingang is de nog huidige. De ramen waren veel kleiner dan tegenwoordig. De vloer was van steen en de laatste banken waren voorzien van deurtjes, waarschijnlijk voor de tocht als de deur open ging. Bij de ingang hing een wijwatersvat en de kruisweg was geheel van houtsnijwerk, klein van stuk maar heel erg mooi. Veertien pronkstukjes. De preekstoel die er hing heeft later in de kerk O. L. V. Hulp der Christenen gehangen. Er stonden drie altaren in, een orgel en twee biechtstoelen. Het orgel stond op het oksaal dat bereikbaar was met een trap van vier treden. In de kerk hingen kandelaars met kaarsen en een loper sierde het middenpad. Het geld werd opgehaald doormiddel van een buidel, aan een lange stok en aan die buidel hing een kwast. De sacristie lag achter het hoofdaltaar. De kaarsen werden gedoofd met een ouderwetse kaarsendover.

Mariet Henssen

P.S.

Is er nog iemand die ook iets weet te vertellen van het interieur van 't Spaans Kentje? Bijvoorbeeld: Was het kerkje voorzien van muurschilderingen of hingen er schilderijen? Wat stelden deze voor? Waar is dit alles gebeven?

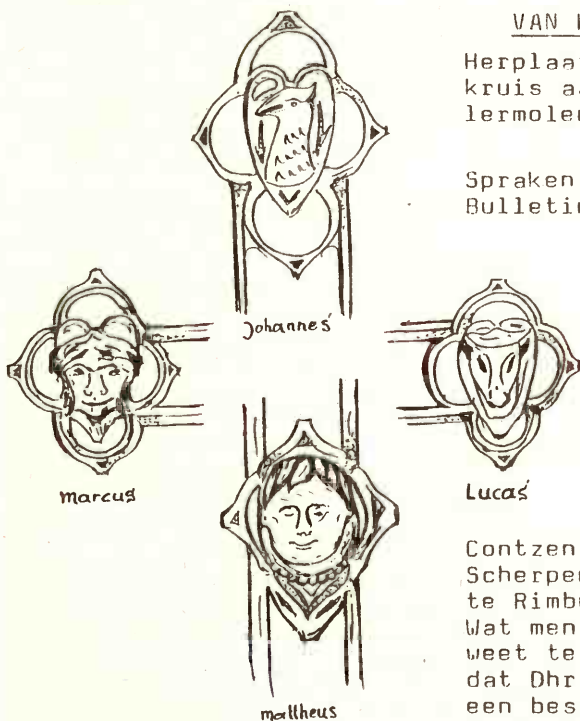
VAN KRUIS TOT KAPEL

Herplaatsing van het wegkruis aan de Scherpenseelermolenweg.

Spraken we in ons vorig Bulletin over diverse vernielingen van wegkruisen in onze gemeente dan komt men ongetwijfeld onder de indruk van de geregelde vernielingen der Wardenkapel en de diefstal van het

Contzens-kruis aan de Scherpenseelermolenweg te Rimborg.

Wat men van dit kruis weet te verhalen is, dat Dhr. Frans Contzens een beschadigd grafkruis liet repareren om het op een door hem bekostigd afgepleisterd stenen voetstuk te laten plaatsen in de omgeving van de huidige Wardenkapel.

Na enkele verplaatsingen tengevolge van ruilverkaveling en wat dies meer zij, is het kruis terecht gekomen op de huidige gemeentegrond aan de Scherpenseelermolenweg, kadastraal bekend onder UoW sectie D(162)203 om verder in de schaduw van een lindeboom het landschap te sieren. Twee oorlogen heeft het kruis doorstaan en weer en wind getrotseerd, doch in de week van de vrede viel het ten offer aan vernielzuchtige lieden zonder misschien te weten waarom deze onverstandige en voor sommige mensen een ergernis wekkende daad.

De Rimborgse bevolking was wel geschokt door het verlies van dit al oude kruis, al stond het jaren onbekommerd in het veld, nu weet eenieder te vertellen hoe prachtig het erbij stond in deze rustige en natuurlijke omgeving.

Als heemkunde ver.trok men zich het lot van burgers en kruis aan en meende er goed aan te doen door via pers de gehele gemeenschap kennis te geven van deze euveldaad. Omrede deze vermissing vroeg de vereniging de bevolking te helpen om; ofwel het oude kruis terug te krijgen of een waardige vervanger te verwerven, om zodoende de lege plek wederom van een kruis te voorzien.

Het geschrevene over deze kruisvermissing was uiteindelijk de aanleiding dat een en ander besproken werd tijdens een regelmatige bijeenkomst van oud verzetstrijders ten huize van de Familie Ramaeker. Een van de aanwezigen, Dhr. M. Janssen, afkomstig uit Tegelen gaf spontaan te kennen dat hij voor een kruis wilde zorgen indien het voor de Rimburgse kruisvernieling werd gebruikt.

Een verzetstrijder zou geen verzetstrijder zijn indien hij niet zijn woord gestand deed, hetgeen dan ook resulteerde in een bericht aan het O.C.G.L. dat het beloofde kruis afgehaald kon worden. We mochten het in ontvangst nemen onder de belofte dat we zorg zouden dragen voor plaatsing in Rimburg.

Met het gezegde: "Hiermede krijgt Rimburg zijn kruis terug", namen we zonder meer de uitdaging aan, omdat we ons van gemeentelijke hulp verzekerd wisten. Met de hoogst mogelijke spoed en vaardigheid wist de afd. publieke werken het werk zorgvuldig te klaren zodat we dank zij de schenker en de gemeentelijke hulp mogen pronken met een nieuw wegkruis voor Rimburg. Een kruis dat wat vormgeving betreft enig is in onze Gemeente Landgraaf, zoniet in Limburg, hetgeen blijkt uit het feit dat deze uitvoering niet is opgenomen in de foto reeks van gietijzeren wegkruisen van Dr. Egellie. Wel geeft deze aan dat de afbeeldingen ontleend aan de dierenwereld verstaan kunnen worden als "afbeeldingen van de werking van God's Zoon".

De Leeuw beduid het sterke, vorstelijke en koninklijke, de Stier of Rund wijst op zijn priesterdam en offer. De Engel herinnert aan zijn mensheid en de Adelaar aan de genade van de op de Kerk neerdalende Geest.

Deze versierselen van het nu in Rimburg geplaatste gietijzeren kruis worden door ons lid pastoor Ed. Serrarens als volgt beschreven:

Aan de uiteinden van de kruisbalken staan de vier symbolen van de Evangelisten afgebeeld, want zij hebben het leven en de verlossingsdood van de Heer aan het Kruis beschreven. Marcus wordt voorgesteld als een leeuw, omdat

deze schrijver van het Evangelie zijn verhaal begint in de woestijn, waar Johannes de Doper preekte over de komst van Jezus. Hij hield zich in leven met wilde honing en ging gekleed in kameelhaar. Lucas heeft als symbool het rund meegekregen, omdat zijn Evangelie verhaald over Zacharias die het vlees van een rund offerde aan God.

Mattheus wordt voorgesteld als engel of een mens omdat zijn Evangelie begint met de menswording van Jezus.

Johannes wordt voorgesteld als adelaar, de hoogvlieger. Hij heeft zo'n verheven gedachten in zijn Evangelie, dat hij als hoogvlieger onder de schrijvers van het Jezus verhaal wordt gezien.

Uit bovenstaande blijkt dat wij hier te doen hebben met een kunstzinnige en uitzonderlijke uitvoering. Een kruis waarop we trots mogen zijn dat dit ons landschap mag sieren en dat we dankbaar mogen zijn dat medeburgers deze herplaatsing mogelijk maakte.

Moge deze omschrijving van het hoe en waarom der herplaatsing evenals de uitvoering de enkele bewoners die het kruis in afmeting ofwel vormgeving niet mooi vinden een duidelijk inzicht geven met welke aanwinst men hier te doen heeft. Het is ieders goed recht om oprecht van mening te zijn dat een en ander aan de persoonlijke smaak niet voldoet of dat men het gebodene minder geslaagd mag vinden. Wij zijn echter van mening dat men hier mag spreken van onbekend maakt onbemind en hopen als O.C.G.L. hiermede voldoende bekendheid te hebben gegeven en dat bemindheid mag volgen zodat we in de toekomst nog meer gebruik mogen maken van diensten welke onze Landgraaf bewoners ons bieden.

ha.er

T I P.

Huisgenoten kunnen lid worden voor f.5,-- p.jaar.

De buurman of buurvrouw moeten natuurlijk f.20,-- per jaar betalen.

WAT IS HEEMKUNDE ?

Algemeen kan worden gezegd dat heemkunde de kennis is van huis, gehucht, dorp, streek of gewest waarin we wonen of waarin we geboren zijn.

Het is tevens de kennis en de bestudering van alles wat daar leeft en gebeurt, speciaal voor zover dit alles het heem karakteriseert, het eigene er van bepaalt in heden en verleden.

Uit dit alles blijkt wel duidelijk dat het gebied van de heemkennis zeer uitgebreid is want het omvat in feite de gehele levende en levenloze natuur, alsmede alle kultuuruitingen zoals ze zich in een bepaalde plaats of streek voordoen.

Voor ieder mens is er in elk heem zo ontzaglijk veel waar te nemen met betrekking tot alle mogelijke aspecten van de menselijke samenleving, menselijke verhoudingen, natuur en cultuur, dat we gerust kunnen spreken van een onuitputtelijke bron.

Enkele onderwerpen : taal, folklore, volksverhalen, naamkunde, flora en fauna, lokale- en streekgeschiedenis, numismatiek, archeologie, genealogie, sociologie, aardrijkskunde, enz.

Al deze aspecten verschillen meestal van plaats tot plaats en van streek tot streek.

ONS WERKGEBIED IS DE GEMEENTE KINROOI !

Overgenomen uit: "Dao raostj gét"
een driem.verschijnend tijdschrift
van 'de Heemkundige Kring Kinrooi.

Waar eens de beekjes als kristal
zacht stroomden door de dalen
met hier en daar een waterval
waar 't koren werd gemalen,

loopt nu het vuil van dorp en stad
verpest met afvalstoffen.
De mooie tijd hebben zij gehad,
het heeft hun zwaar getroffen.

De leeuwerik zong hoog in de lucht
en dook dan neer in 't gras.
Is hij nu ook al op de vlucht
voor stinkende lucht en gas?

Wie men maar zelden hoort,
de koekoek en de uil.
Zijn zij ook reeds naar 'n ander oord
voor al dat vieze vuil?

De nachtegaal zong in de bomen
tot midden in de nacht.
Voor hem is ook de tijd gekomen.
Wie had dat ooit gedacht?

Wie men nu ook al niet meer ziet,
de kikvors langs de sloten.
Is hij ook samen met het riet
alreeds kapot gespoten?

Waar vindt men nog vergeet-mij-niet,
of lelietjes van dalen,
de sleutelbloem of de margriet,
weet U ze nog te halen?

Nu gaan ook reeds de bossen d'r aan
voor huizen en voor wegen.
Laten we dat zo verder gaan ???
Houdt niemand dat nog tegen???

Steeds vreet men verder aan natuur.
't Is niemand die ons stoort.
Maar eens dan komt het zeker uur,
dat men zichzelf vermoordt.

EEN OUD POLITIEMAN VERTELDE ONS.

Vóór 1929 moeten er in Schaesberg veldwachters geweest zijn.

In Augustus 1929 ben ik als agent begonnen onder burgemeester Quadvlieg.

Het corps bestond toen uit; een Inspecteur, twee hoofdagenten en 7 agenten.

In Schaesberg werd toen goed betaald.

Het salaris deed mij beslissen voor Schaesberg toen ik de keus had tussen Haarlem en Schaesberg.

Wij hadden dag en nachtdienst, hoofdzakelijk "buitendienst".

Deze dienst was patrouilleren buiten het dorp; in de buurt van Leenhof, Kakert, Palemig, Lichtenberg, Strijthagen.

In het dorp hadden wij alleen werk met kermis of als er iets bijzonders te doen was in het dorp.

In 1933 mochten gemeenten met minder dan 10.000 inwoners geen gemeentepolitie meer hebben.

Per 1 Juli 1933 werden we allen ontslagen en dadelijk weer aangenomen als veldwachter. De inspecteur kwam op wachtgeld in verband met zijn dienstjaren.

Een hoofdagent werd chef veldwachter, maar alleen op papier zonder het salaris van chef veldwachter en vertrok dus.

De 7 agenten werden dus allen veldwachter met minder salaris. Wij kwamen van f.2350,-- op f.2100,-- per jaar. Dit alles werd door de provincie geregeld.

Ingaande 1 Mei 1943 werden we Staatspolitie en op 1 Januari 1946 werden we rijkspolitie. Na de oorlog werd het corps via hulpjes uitgebreid. Er was toe een groep Schaesberg-Nieuwenhagen met een Adjudant Rijkspolitie als hoofd. Later kwamen Schaesberg, Nieuwenhagen en Ubach over Worms apart. Wel werkten zij in ENSU verband samen met patrouiliediensten.

Ons bureau was toendertijd naast het gemeentehuis in een gang waarachter twee kamertjes lagen. Deze gang lag tussen het gemeentehuis en een café. Later kwamen we in de burgemeesterswoning waarvan wij het benedengedeelte gebruikten. Het bovengedeelte werd bewoond door de adjudant.

In 1974 verhuisden we naar het gebouw in de Brandhofstraat.
